

Kartläggning av användandet av komplementära och alternativa veterinärmedicinska behandlings- metoder för hästar i Sverige

– En enkätstudie

---

*Investigation of the use of complementary and alternative veterinary
medicine for horses in Sweden*

Karin Gilberg

Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Veterinärprogrammet
Uppsala 2021

Kartläggning av användandet av komplementära och alternativa veterinärmedicinska behandlingsmetoder för hästar i Sverige – En enkätstudie

Investigation of the use of complementary and alternative veterinary medicine for horses in Sweden

Karin Gilberg

Handledare: Susanna Sternberg Lewerin, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap

Bitr. handledare: Anna Bergh, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för kliniska vetenskaper

Examinator: Karin Alvåsen, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för kliniska vetenskaper

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Självständigt arbete i veterinärmedicin

Kurskod: EX0869

Program/utbildning: Veterinärprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för kliniska vetenskaper

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2021

Nyckelord: KAVM, KAM, komplementär, alternativ, behandlingsmetod, veterinärmedicin, integrativ, rehabilitering, terapeut

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Behandlingsmetoder som ligger utanför den etablerade veterinära skolmedicinen kallas ofta för komplementär och alternativ veterinärmedicin (KAVM). Metoderna är många och en del befinner sig långt från skolmedicinen medan andra är på gränsen till att vara skolmedicinska. Internationella studier har visat att KAVM används i stor utsträckning vid behandling av hästar, främst vid behandling av ryggproblem. I många fall är en KAVM-terapeut den initiala kontakten för behandling när djurägaren misstänker ryggproblem hos sin häst. Det kan anses problematiskt då hästar med ryggproblem i många fall även är halta och tiden innan hältan behandlas förlängs om behandlaren endast tar itu med ryggproblemet.

På humansidan används komplementär och alternativ medicin (KAM) av många i förebyggande syfte. De som söker sig till KAM vill få ett helhetstänk vid behandlingen och minimera användandet av konventionell medicin.

Syftet med detta arbete är att kartlägga användandet av KAVM för hästar i Sverige. Via en enkätstudie undersöktes vilka metoder som används av hästägare, veterinärer och de terapeuter som utför behandlingarna. Även samarbetet mellan veterinärer och terapeuterna undersöktes.

Resultatet visar att så många som 90% av de svarande hästägarna använder sig av KAVM i förebyggande syfte och 85 % i rehabiliterande syfte efter skada (n=204). En KAVM-terapeut är den initiala kontakten för behandling vid misstanke om ryggproblem hos hästen för 52% av de svarande och vid misstanke om halta för 15 % av de svarande (n=204). De vanligaste metoderna som används är massage, stretching och kiropraktik.

En del av de svarande veterinärerna har vidareutbildat sig inom KAVM efter veterinärexamen. Dessa personer träffar fler patienter med problem i rörelseapparaten per vecka än de svarande som inte är vidareutbildade inom området. Även bland veterinärerna är det flest som använder massage, stretching och kiropraktik, både i yrket och privat på sin egen häst. Mer än hälften (58 %) av de svarande veterinärerna remitterar patienter till KAVM-terapeuter och flertalet skriver att de har goda samarbeten tillsammans (n=85) men många efterfrågar hårdare krav på lagstiftning och utbildning inom KAVM.

Bland de svarande terapeuterna arbetar många med flera olika djurslag och flest jobbar med hästar. Många utför mer än en behandlingsmetod och flest utför massage, stretching och akupressur. De flesta har något slags samarbete med veterinär där de antingen rekommenderar sina patienter att uppsöka veterinärvård eller får en remiss från veterinär angående en patient. Majoriteten av de svarande terapeuterna var positiva till enkäten då de anser att ämnet är viktigt. Många efterfrågar högre krav och mer kontroll på utbildning och efterföljande certifiering.

Nyckelord: KAVM, KAM, komplementär, alternativ, behandlingsmetod, veterinärmedicin, integrativ, rehabilitering, terapeut.

Abstract

Treatment methods that are outside the established veterinary modern medicine are often called complementary and alternative veterinary medicine (CAVM). There are multiple methods, some are far from allopathy while others are close to be counted as modern medicine. International studies have shown that CAVM is widely used in the treatment of horses, mainly in the treatment of back problems. In many cases, a CAVM therapist is the initial contact for treatment when the pet owner suspects back problems in their horse. This could be considered problematic since horses with back problems in many cases also are lame and the time before the lameness is treated is prolonged if the therapist only deals with the back problem.

In human healthcare, complementary and alternative medicine (CAM) is used by many for preventive purposes. Those who apply to CAM want a holistic approach to treatment and minimize the use of conventional medicine.

The purpose of this work is to map the use of CAVM for horses in Sweden. Answers from a questionnaire, filled in by horse owners, veterinarians and therapists of CAVM methods, were compiled and investigated. The collaborations between veterinarians and therapists were also issued.

The results show that as many as 90% of the responding horse owners use CAVM for preventive purposes and 85% for rehabilitative purposes after injury ($n = 204$). A CAVM therapist is the initial contact for treatment in case of suspicion of back problems in the horse for 52% of the respondents and in case of suspicion of lameness for 15% of the respondents ($n = 204$). The most common methods used are massage, stretching and chiropractic.

Some of the responding veterinarians have furthered their education within CAVM after their veterinary degree. These veterinarians meet more patients with musculoskeletal problems per week than the respondents who are not further trained in CAVM. Among the responding veterinarians who use CAVM, massage, stretching and chiropractic are the most frequently used methods. More than half (58%) of the responding veterinarians refer patients to CAVM therapists and the majority write that they collaborate well together ($n = 85$), but many demand stricter requirements for legislation and training within CAVM.

Among the responding therapists, the majority work with various animal species and most work with horses. Many perform more than one treatment method and most practice massage, stretching and acupuncture. Most have some kind of collaboration with a veterinarian where they either recommend their patients to seek veterinary care or get a referral from a veterinarian regarding a patient. The majority of the responding therapists were positive to the survey as they consider the subject to be important. Many demand stricter regulations and more control over education and subsequent certification.

Keywords: CAVM, CAM, complementary, alternative, treatment, method, veterinary, medicine, integrative, rehabilitation, therapist.

Innehållsförteckning

Förkortningar	8
1. Inledning.....	9
1.1. Syfte.....	10
2. Litteraturöversikt	11
2.1. Attityd kring användandet av KAVM och KAM	11
2.1.1. Vem söker sig till behandling med KAM?	12
2.2. Lagstiftning kring behandling av djur i Sverige.....	13
2.3. Risker och möjligheter med KAVM.....	14
2.4. Försäkringsbolag	14
2.5. Behandlingsmetoder.....	15
2.5.1. Undersökningar om vilka metoder som vanligen används på hästar.	15
2.5.2. Manuella behandlingsmetoder.....	16
2.5.3. Behandling av kroppens mjukdelar.....	16
2.5.4. Traditionella medicinska system.....	16
3. Material och metod	18
3.1. Enkäter	18
4. Resultat.....	20
4.1. Enkät till hästägare	20
4.2. Enkät till hästveterinärer	27
4.3. Enkät till terapeuter.....	31
5. Diskussion.....	35
5.1. Konklusion	37
Referenser.....	38
Populärvetenskaplig sammanfattning	41
Bilaga 1 - Enkätfrågor till hästägare.....	43
Bilaga 2 - Enkätfrågor till hästveterinärer	57
Bilaga 3 - Enkätfrågor till terapeuter	66

Förkortningar

KAVM	Komplementär och alternativ veterinärmedicin
KAM	Komplementär och alternativ medicin

1. Inledning

Behandlingsmetoder för djur som står utanför den etablerade skolmedicinen och där det i nuläget ej finns någon vetenskapligt bevisad effekt kallas ofta för komplementära och alternativa veterinärmedicinska behandlingsmetoder (Näringsdepartementet, 2001; SVS, 2013). De alternativmedicinska behandlingsmetoderna är många, en del anses stå på gränsen till att vara skolmedicinska och en del har motbevisad effekt hos djur i flera studier. Även behandlingsmetoder som saknar forskning och bevisad effekt räknas som alternativmedicinska (SVS, 2013). Vilka behandlingar som räknas som alternativmedicinska kan ändras med tiden om forskning visar att det fungerar på djur (Näringsdepartementet, 2001). Hädanefter i arbetet kommer förkortningen KAVM (komplementär och alternativ veterinärmedicin) användas för dessa metoder.

I Sverige är problem med rörelseapparaten den vanligaste anledningen till veterinärvård hos hästar (Penell *et al.*, 2005) och problem med rörelseapparaten är också den vanligaste anledningen till att hästar avlivas i Sverige (Penell *et al.*, 2005; Wallin *et al.*, 2000).

Internationella studier har visat att KAVM används i stor utsträckning vid behandling av hästar med problem i rörelseapparaten (Lange *et al.*, 2017; Wilson *et al.*, 2018). Vanligast är att det används vid ryggproblem (Lange *et al.*, 2017; Meredith *et al.*, 2011). Prevalensen av ryggproblem hos hästar skiljer sig mycket mellan olika studier, från 27 % (Landman *et al.*, 2004) till 100 % i en undersökt hästgrupp (Fonseca, 2006) men många är överens om att det är ett vanligt problem hos våra sporthästar (Landman *et al.*, 2004, Fonseca, 2006, Ricco *et al.*, 2018). Ryggproblem hos häst är ett komplext syndrom som kan innefatta många olika strukturer (Haussler & Jeffcott, 2014). För en djurägare kan ryggproblem vara svårt att upptäcka (Lesimple *et al.*, 2013), ibland är nedsatt prestation det enda symptom som uppfattas (Haussler & Jeffcott, 2014; Ricco *et al.*, 2018).

När en djurägare misstänker ryggproblem hos sin häst är det inte alltid en veterinär som är den initiala kontakten (Lange *et al.*, 2017). Många hästar med ryggsmärta har även visat sig vara halta (Haussler & Jeffcott, 2014, Landman *et al.*, 2004). Kontaktas då en behandlare, ex en KAVM-terapeut endast för ryggen kan tiden fördröjas innan hältan diagnosticeras och behandlas (Haussler & Jeffcott; 2014).

En av riskerna med KAVM-behandlingar är just fördröjd veterinärvård. Även felaktig diagnos och behandling, biverkningar av alternativmedicinska preparat och interaktioner med veterinärmedicinska preparat ses som risker med KAVM (Näringsdepartementet 2001). Ett ansvarsfullt användande av KAVM kan därigenom öka djurskyddet i Sverige.

Flera försäkringsbolag i Sverige (Folksam, Sveland, Agria) erbjuder ersättning för rehabiliterande behandlingar som utförs av annan än veterinär men behandlingen måste då vara ordinerad eller remitterad av en veterinär. Det förutsätter att veterinärer har tillräcklig kunskap om behandlingarna och de som utför dem för att kunna remittera på ett ansvarsfullt sätt. Då veterinärer ska jobba enligt vetenskap och beprövad erfarenhet (SFS 2009:302) förutsätter detta att det finns bevisad effekt för behandlingsmetoden för att veterinären ska få remittera behandlingen.

Det är idag ej känt vad svenska veterinärer har för attityd kring användandet av KAVM och vilka metoder som faktiskt används till svenska hästar.

1.1. Syfte

Syftet med detta arbete var att kartlägga användandet av KAVM på hästar i Sverige. Det gjordes med hjälp av elektroniska enkäter till hästägare, veterinärer och terapeuter. Enkäterna fokuserade främst på behandling av problem i rörelseapparaten och undersökte bland annat användningsfrekvens, attityd och samarbete mellan terapeuter och veterinärer. Ett parallellt arbete utfördes samtidigt för djurslaget hund, med ett samarbete kring enkäterna för att kunna jämföra resultaten.

2. Litteraturöversikt

2.1. Attityd kring användandet av KAVM och KAM

Veterinärers attityd kring användandet av vissa KAVM-metoder vid behandling av just ryggproblem hos hästar har förändrats med tiden och KAVM används nu mer än tidigare enligt en enkätstudie från flera olika länder i Europa (Ricco *et al.*, 2018). Det är få veterinärer som är helt emot användandet av KAVM som en del i behandlingen vid ryggproblem (Bergenstrahle & Nielson, 2016).

Det är få veterinärutbildningar som erbjuder undervisning i KAVM (Memon & Sprunger, 2011). Av de veterinärer som har gått en utbildning inom KAVM har de flesta gjort det efter sin veterinärexamen (Bergenstrahle & Nielson, 2016). De som är ansvariga för veterinärutbildningar anser att det är viktigt att all utbildning som ingår i kursprogrammet är evidensbaserad. En del anser även att det är viktigt att studenterna kan möta det ökade intresset av KAVM från allmänheten med kunskap om ämnet, varför det då är viktigt att inkludera teori om KAVM i grundutbildningen (Memon & Sprunger, 2011).

I en enkätundersökning av Meredith *et al.* (2011) utförd på Nya Zeeland berättade hästägarna att veterinär och KAVM-terapeuter sällan samarbetade i behandlingen av hästen och det framgick även att många hästägare inte diskuterar användandet av KAVM med sin veterinär. Anledningen till att hästägarna inte berättar för veterinären undersöktes ej i denna studie.

Det saknas mycket information om situationen kring KAVM på djursidan varför liknande information söktes på humansidan. Riccard & Skelton (2008) har undersökt skillnaden i attityden mot komplementär och alternativ medicin (KAM) hos läkarstudenter mellan första och fjärde året. Generellt hade studenterna en positiv attityd men den var signifikant lägre fjärde året jämfört med första året.

Även på humansidan är det många som inte berättar för sina vårdgivare att de använder KAM (Shelley *et al.*, 2009; Robinson & McGrail, 2004; Eisenberg *et al.*, 2001; MacLenna *et al.*, 2002). I en review-artikel av Robinson & McGrail (2004)

sammanställs anledningen till att patienter inte berättar för sina vårdgivare om deras KAM-användande från 12 artiklar mellan åren 1993–2002. Vanligaste anledningen var rädsla för negativ respons från vårdgivaren. Rädsla för att vårdgivaren ej ska fortsätta tillhandahålla vård, fördomar om användandet och att bli övertalad att sluta använda KAM var också vanliga anledningar. En del berättade inte eftersom vårdgivaren inte frågar eller verkar vara intresserad.

Shelley *et al.* (2009) har undersökt kommunikationen mellan patienter och vårdgivare om KAM. Även här berättade patienter att de undviker diskussion om KAM då de är rädda att få negativa kommentarer från vårdgivare. Många patienter har blivit tillrättavisade av vårdgivare för att de använt KAM. Det som styrkt om en patient vågar ta upp KAM var uppfattningen av hur vårdgivaren skulle reagera och en accepterande och en ej dömande attityd hos vårdgivaren ökade chansen att man vågar. Vårdgivarna i studien berättade att de anser diskussionen om KAM med patienter som en viktig del i relationen till patienten. Detta även fast vårdgivaren kan vara skeptisk till KAMs effekt, kostnad och säkerhet. En del ansåg att det är bra att patienterna gör sådant som de mår bra av, även om vårdgivaren inte förespråkar behandlingen. De tryckte även på vikten att känna till kontraindikationer av behandlingen så att patienten ej blir sjuk av den. Shelley *et al.* (2009) visar även i studien att patienterna vill att vårdgivaren ska vara den som tar upp ämnet KAM. Likaså uttrycker vissa djurägare att de önskar att veterinären är den som lägger fram de behandlingsalternativ som finns (Coe *et al.*, 2008). Veterinärer i sin tur har visats vara mer benägna att ta upp KAM som ett alternativ efter att djurägaren redan tagit upp det (Bergenstrahle & Nielson, 2016).

Även Eisenberg *et al.* (2001) har undersökt anledningen till att patienter ej berättar för sina vårdgivare att de använder KAM. Många angav då att det inte är viktigt för vårdgivare att veta, det angår inte vårdgivare vad jag använder, vårdgivaren frågade aldrig och vårdgivaren skulle inte förstå. Flera var även oroliga att vårdgivaren inte skulle stödja deras användande av KAM.

2.1.1. Vem söker sig till behandling med KAM?

Litteraturen kring vem som använder KAM och varför de gör det är knapphändig. Sökningar har därför gjorts på humansidan för att se vem som söker sig till behandling med KAM.

De som använder KAM är ofta högre utbildade och har en högre inkomst än de som inte använder KAM (MacLennan *et al.*, 2002; Foltz *et al.*, 2005) och det är vanligare bland kvinnor än män (MacLennan *et al.*, 2002). En del patienter söker en KAM-terapeut innan de söker vård hos läkare (Eisenberg *et al.*, 2001; Thomson *et al.*, 2014). Dessa personer är ofta yngre och lägre utbildade (Thomson *et al.*, 2014).

och vill ej använda så mycket receptbelagde mediciner (Sharma *et al.*, 2003). Personer med kroniska hälsoproblem är mindre benägna att söka sig till KAM före konventionell vård (Thomson *et al.*, 2014).

Personer med en hög hälsostatus är mer benägna att söka sig till KAM av icke-medicinska anledningar, det vill säga i förebyggande syfte medan personer från lägre inkomsthushåll söker KAM av medicinska anledningar (Thomson *et al.*, 2014). I en reviewartikel av Jones *et al.* (2019) över KAM-användande hos cancerpatienter sågs att de som använde KAM var mer hälsomedvetna personer som gärna jobbade förebyggande. KAM användes även mer av patienter som var välutbildade. Även Kristoffersen *et al.* (2009) har undersökt användandet av KAM hos patienter med cancer. De såg att patienter som hade sämre prognos för överlevnad använde KAM mer än de som hade bättre prognos. Författarna kopplar det till att patienterna söker sig till KAM och egenvård när läkaren inger mindre hopp om att patienten kommer att bli botad.

I en enkätstudie av Vincent & Furnham (1996) undersöktes anledningarna till att patienter söker sig till KAM. Den vanligaste anledningen då var att de värderade ett helhetstänk och att behandla hela personen. Många använde även KAM då konventionell medicinsk behandling inte fungerade för deras åkomma och på grund av oron för biverkningar av konventionell medicin. Vanligaste anledningen att söka KAM enligt studien av Thomson *et al.* (2014) var som ett komplement till den konventionella medicinska behandlingen av ett tillstånd. I studien av Eisenberg *et al.* (2001) ansåg de flesta som använde både KAM och konventionell behandling att det var bättre att använda båda än bara det ena.

2.2. Lagstiftning kring behandling av djur i Sverige

Arbetet inom djurens hälso- och sjukvård omfattas av många bestämmelser i Sverige. Legitimerad veterinär, legitimerad djursjukskötare, godkänd hovslagare, godkänd legitimerad fysioterapeut/sjukgymnast, godkänd legitimerad tandläkare och godkänd legitimerad sjuksköterska är de yrkestitlar som går under benämningen djurhälsopersonal. De som arbetar som djurhälsopersonal ska arbeta utefter vetenskap och beprövad erfarenhet. Yrkestitlarna är skyddade och allmänheten vet att personalen har en specifik kompetens. Djurhälsopersonalen står under statlig tillsyn och kan anmälas till, och prövas av, Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård (SFS 2009:302).

De som arbetar inom djurens hälso- och sjukvård utan att tillhöra djurhälsopersonal kallas för övrig personal och omfattas av ett behandlingsförbud. Behandlingsförbu-

det innefattar bland annat att man inte får utföra operativa ingrepp eller ge injektioner. Man får inte heller utföra behandlingar som kan orsaka ett lidande som ej kan anses obetydligt, till exempel att djuret ej får den veterinärvård den behöver. Exempel på yrken som omfattas av förbudet är djurvårdare, massör och equiterapeut (Jordbruksverket, 2019).

2.3. Risker och möjligheter med KAVM

För att KAVM-behandlingar även ska innebära positiva möjligheter måste riskerna vara minimerade. Kan KAVM-behandlingar sedan öka djurens välbefinnande eller öka kontakten mellan djuret och dess skötare kan den vara ett komplement till den traditionella veterinärmedicinen, till exempel vid förebyggande av sjukdom och vid rehabilitering efter skada (Näringsdepartementet, 2001). I takt med att ny forskning presenteras där positiv effekt visas kan metoder förflyttas från att vara alternativmedicinska till att ingå under etablerad veterinärmedicin. Det är därför viktigt med dialog mellan företrädare för de olika behandlingsmetoderna (Näringsdepartementet, 2001).

Som tidigare nämndes går yrken som massör och equiterapeut under benämningen övrig personal. De styrs då inte på samma sätt av lagen om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård (SFS 2009:302) som djurhälsopersonalen gör. En del personer kan erbjuda behandlingar inom KAVM under en viss yrkestitel och vara högskoleutbildade medan andra erbjuder samma sak men endast har gått enstaka kurser eller kanske bara har lång erfarenhet av djurbehandlingar, detta gör det svårt för djurägarna att bedöma kvalitén på de tjänster som erbjuds (Näringsdepartementet, 2001). Legitimation och skyddade yrkestitlar ger trygghet åt djurägaren att den som anlitas innehar en viss kompetens.

2.4. Försäkringsbolag

Flertalet försäkringsbolag i Sverige ersätter idag kostnader för rehabilitering med behandlingar som inte utförs av en veterinär. Gemensamt för dessa är att behandlingen måste vara remitterad/ordinerad av en veterinär. Hos en del bolag ingår rehabilitering i grundförsäkringen och i en del kan det väljas som tillägg.

Agria (2021) har en ny försäkring med ett ökat fokus på rehabilitering. De anser att med rätt rehabilitering efter en skada kan återkommande skador undvikas. För att försäkringen ska täcka rehabiliteringsbehandlingen ska den vara ordinerad av en veterinär och ha en tydlig plan för den individuella hästen och den typ av skada den

har. Behandlingen ska utföras på klinik/rehabiliteringscenter, av personal från klinik/rehabiliteringscenter eller av veterinär i fält.

Hos Sveland (2021) kan ett rehabiliteringstillägg väljas till deras hästförsäkringar, förutom Fosterförsäkringen. Behandlingen ska vara ordinerad av veterinär och i rehabiliterande syfte, inte i förebyggande syfte. Behandlingen ersätts inte om den strider mot vetenskap och beprövad erfarenhet.

Folksam (2021) ersätter alternativbehandling och rehabilitering remitterad av veterinär i en utökad försäkring.

2.5. Behandlingsmetoder

2.5.1. Undersökningar om vilka metoder som vanligen används på hästar

I flera studier om KAVM inkluderas olika metoder i frågorna om användning (Lange *et al.*, 2017; Meredith *et al.*, 2011; Bergenstrahle & Nielson, 2016; Ricco *et al.*, 2018; Wilson *et al.*, 2018).

Meredith *et al.* (2011) gjorde en enkätstudie där hästränare i Nya Zeeland tillfrågades om KAVM användes och vilken typ av metod som var vanligast. De som tillfrågades då använde mest kiropraktik och fysioterapi.

Lange *et al.* (2017) gjorde en liknande studie men i en definierad population av schweiziska varmblod som använts i en tidigare studie om möjliga genetiska faktorer i sjukdomen "recurrent airway obstruction", hästarna var 5 år eller äldre, uppfödda och boende i Schweiz och registrerade i "Swiss equestrian federation". Vid den tidigare studien fick ägarna svara på en enkät och ange om hästen haft problem i rörelseapparaten, dessa hästar valdes ut till den nya studien och ägarna kontaktades på nytt. Den vanligaste metoden som användes i den här studien var osteopati, följt av homeopati och akupunktur.

Studiedesignen skiljer sig även de gånger veterinärer tillfrågats vilka metoder som de använder mest. Bergenstrahle och Nielson (2016) undersökte attityden kring och användandet av akupunktur, kiropraktik, fysioterapi och massage hos veterinärer där majoriteten var utbildade i USA. De tillfrågade kände sig mest bekanta med akupunktur och kiropraktik och flest erbjöd akupunktur som behandling. De remitterade oftast till kiropraktorer. De veterinärer som erbjöd akupunktur eller kiropraktik undersökte fler hästar med ryggproblem än de som inte erbjöd det.

Wilson *et al.* (2018) frågade veterinärer från hela världen där de flesta svarande var från USA, Europa och Kanada om vilka metoder som används vid rehabilitering vid ett brett spann av skador på häst. Här ingick 38 olika metoder och det som användes mest var kontrollerade skrittpromenader och terapeutisk skoning. Även terapeutisk träning och stretching var högt upp på listan av mest använda metoder i denna studie.

Ricco *et al.* 2018 undersökte med tio års mellanrum veterinärers användande av KAVM vid ryggproblem hos häst. Respondenterna var från olika länder i Europa. I den här studien var användandet av KAVM lågt både år 2006 och 2016. Det sågs en stor förändring i uppfattningen mellan åren om en del KAVM-metoders värde som behandlingsmetod vid ryggproblem hos häst. Till exempel osteopati, kinesioterapi och akupunktur ansågs 2016 ha ett större värde vid behandling än vad det gjorde 2006.

Nedan följer ett antal förklaringsmodeller från de som utövar olika metoder.

2.5.2. Manuella behandlingsmetoder

Vid manuella behandlingsmetoder används behandlarens händer som redskap. Här ingår till exempel kiropraktik, osteopati och fysioterapi och används vid behandling av störningar i rörelseapparaten (SVS, 2013).

Kiropraktik behandlar skador och besvär som orsakas av störningar i leder, muskler och nervsystem (IAVC, 2021). Behandlingen syftar till att öka rörligheten i leden och därigenom minska smärta när rörelsemönstret förändras.

Osteopati är en helhetsbehandling som kan bestå av flera olika behandlingsmetoder (Osteopatiförbundet, 2021). Till exempel artikulation som syftar till att förbättra ledfunktion och stimulera cirkulation, ledmanipulation som med hjälp av snabb impuls försöker återställa rörlighet i ryggradens leder.

2.5.3. Behandling av kroppens mjukdelar

Vid behandling av kroppens mjukdelar ingår till exempel massage och stretching. Vid massage påverkas mjukdelsvävnaderna hud, bindväv och muskler (Kroppsterapeuterna, 2021). Massage används både som friskvård, för att förebygga skador och som rehabilitering efter skada.

2.5.4. Traditionella medicinska system

Här ingår till exempel akupunktur och akupressur som genom stimulering av akupunkturpunkter påverkar individens kropp (SVS 2013). Vid akupunktur används

nålar i behandlingen som syftar att skapa balans och jämvikt i kroppen så att kroppen kan läka själv (Akupunkturförbundet, 2021). Akupunktur används för behandling av hälsoproblem men även som förebyggande och friskvård.

3. Material och metod

3.1. Enkäter

Totalt fem enkäter skapades i Netigate (Netigate AB, Stockholm) tillsammans med Lisa Sohlberg som gjort ett liknande arbete parallellt på djurslaget hund. Det skapades två enkäter till veterinärer och två enkäter till djurägare där den ena var för djurslaget häst och den andra för hund, frågorna för de olika djurslagen var i stort sett identiska för att i ett senare skede kunna jämföra dem. Till terapeuterna gjordes en gemensam enkät då det är troligt att många terapeuter jobbar med båda djurslagen. Inspiration till enkäterna hämtades från liknande studier utförda utomlands. Se bilaga 1, 2 och 3 för de tre enkäterna som inkluderas i detta arbete.

Alla enkäter hade en introduktionstext med förklaring kring arbetet och enkäten. I både veterinärernas och djurägarnas introduktionstext återfanns länken till det andra djurslagets enkät vilket gjorde att alla som fick tillgång till enkäten för hästägare även fick tillgång till den för hundägare och vice versa. Detsamma gällde för veterinärer som jobbar med hästar respektive hundar.

Innan enkäterna delades till respondenterna utfördes en pilottestning av enkäterna av handledarna, fem klasskamrater och fem bekanta. De fick alla komma med synpunkter på enkäterna och därefter reviderades frågorna.

Enkäterna till veterinärerna skickades ut via mejl till alla medlemmar i Sveriges veterinärförbund via veterinärmedicinska rådet.

Djurägarenkäterna delades via sociala medier i facebook-grupper för det valda djurslaget och på författarnas privata facebooksidor.

Enkäterna till terapeuterna skickades via mejl till de personer som var uppskrivna på en lista under rubriken "Djurterapi" på Komplementärmedicinska riksförbundets hemsida. Mejlet gick ut till 202 mejladresser 2 gånger med 8 dagars mellanrum. Mejl skickades till följande alternativmedicinska förbund med förfrågan om hjälp att sprida enkäten.

- Skandinaviska förbundet komplementärmedicin

- Den som såg mejlet sprider enkäten till de som utbildades samtidigt och skulle även försöka sprida det inom förbundet.
- KAM kommittén för komplementär och alternativmedicin
  - Inget svar.
- Komplementärmedicinska riksförbundet
  - Inget svar.
- Legitimerade sjukgymnasters riksförbund
  - Hänvisar till veterinärmedicinska sektionen inom förbundet som ej svarar.
- Svenska equiterapeutförbundet
  - Hjälper gärna till att sprida enkäten.
- Yrkesmassörernas förbund
  - Svarar att deras medlemmar endast är certifierade på människor.
- Kroppsterapeuternas yrkesförbund
  - Inget svar.
- Axelson animal massage school
  - Hänvisar till nordiska hästmassörers förbund, ordförande där hjälper till att sprida enkäten.

Resultaten och figurerna hämtades ur enkätverktyget Netigate. Tabellerna tillverkades i Excel.

4. Resultat

4.1. Enkät till hästägare

Enkäten till hästägare besvarades helt eller delvis av 204 personer varav 152 personer slutförde enkäten. Av de svarande är 97 % kvinnor, 2 % är män, 1 % icke binär och 1 % vill ej ange (n=204). Åldersfördelning kan ses i tabell 1. Totalt 21 % bor i Norrland, 40 % i Svealand och 39 % i Götaland. Majoriteten (70 %) av de svarande bor på landsbygden och 30 % bor i en stad. De flesta svarande (67 %) har eftergymnasial utbildning, 30 % gymnasieutbildning och 2 % grundskoleutbildning, 1 % vill ej svara (n=204).

Tabell 1. Respondenternas åldersfördelning

Under 18 år	1%
18-23 år	11%
24-35 år	31%
36-50 år	28%
51-64 år	25%
Äldre än 65 år	3%
n=204	

Så många som 80 % av de svarande har en häst som haft problem med rörelseapparaten någon gång, av dessa har 48 % haft återkommande problem (n=204). Av de hästar som haft problem i rörelseapparaten är 12 % inte undersökta av veterinär i samband med skadan. Antal svarande som är verksamma inom de olika disciplinerna kan ses i tabell 2, de som svarade dressyr hade oftare hästar som haft problem med rörelseapparaten och de som svarade islandshästar hade färre problem med rörelseapparaten.

Tabell 2. Vilken disciplin är du verksam inom?

Hoppning	21%
Dressyr	33%
Fälttävlan	6%
Trav	5%
Galopp	15%
Körning	6%
Western	15%
Islandshästar	59%
Fritidsridning	44%
Annat	8%
N=204	

Vid misstanke om hälta hos hästen kontaktas veterinär först av de flesta (83 %) och KAVM-terapeut av 15 %. Det var 2 % som svarade "annan" och skrev fritextsvar där alla svarande nämner hovslagare som en möjlig första kontakt. Vid misstanke om ryggsmärta hos hästen kontaktas KAVM-terapeut först av 52 % och veterinär av 45 %. Här svarade 3 % "annan" och skrev fritextsvar där två stycken angav att det beror på hur ryggsmärtan yttrar eller ter sig, två stycken kontaktar kiropraktor, en har ej haft ryggsmärta på häst och en svarade

massage (n=204). Det kunde inte ses någon skillnad i ålder eller utbildningsbakgrund mellan respondenterna som väljer att uppsöka veterinär eller KAVM-terapeut först för varken hälta eller ryggproblem.

Tabell 3. Fråga 12a och 12c. De blå kolumnerna är antal svarande som använder metoden vid rehabilitering efter skada och de vita är antal svarande som använder metoden förebyggande.

	>2ggr/mån		1-2ggr/mån		Var-annan mån		Var 3-4e mån		Mer sällan		Anv. ej		Svar
Akupunktur	2	0	8	2	13	9	10	22	49	44	122	127	204
Elektroterapi/TENS/NMES	2	2	6	1	2	3	4	5	32	19	158	174	204
Healing	0	1	1	0	1	0	1	0	10	4	191	199	204
Homeopati	5	4	2	2	0	1	1	2	16	7	180	188	204
Håranalys	0	0	1	0	0	1	1	0	7	5	195	198	204
Irisdiagnostik	1	0	0	0	0	0	0	1	3	2	200	201	204
Kinesiologi	0	1	3	0	1	1	3	2	9	9	188	191	204
Kiropraktik	2	0	10	2	14	10	36	40	65	63	77	89	204
Kraniosakralterapi	0	0	3	2	2	2	1	2	11	8	187	190	204
Laserterapi	5	2	10	6	15	5	22	19	38	40	114	132	204
LEDljusterapi	2	2	2	2	3	1	7	7	13	10	177	182	204
Magnet/magnetfältterapi	3	4	2	3	3	0	3	2	17	14	176	181	204
Massage	21	33	25	24	20	16	27	35	59	55	52	41	204
Naprapati	1	0	3	1	4	6	12	14	36	31	148	152	204
Osteopati	1	1	2	0	5	3	3	4	20	19	173	177	204
Stretching	76	83	21	25	8	8	10	11	33	36	56	41	204
Terapeutiskt ultraljud	0	1	1	0	0	0	4	3	16	10	183	190	204
Liniment	40	43	21	21	3	5	2	3	41	36	97	96	204
Kyllera	19	25	8	11	6	5	2	3	42	36	127	124	204
Back on track	44	50	10	9	3	4	7	5	30	27	110	109	204

Som rehabilitering efter skada använder flest massage (75 %), stretching (73 %) och kiropraktik (62 %). Stretching är det som används mest frekvent där 37 % använder det mer än 2 gånger i månaden (n=204). Totalt 71 % tycker att behandlingen har hjälpt hästen, 4 % tycker inte det och 18 % vet ej om behandlingen har hjälpt. Även vid förebyggande behandling är det flest som använder stretching och massage (80%) och kiropraktik (56 %). Hur många som använder varje metod rehabiliterande och förebyggande och hur ofta metoden används kan ses i tabell 3. Av de svarande (n=204) var det endast 15 % som inte använder någon KAVM-metod vid

rehabilitering efter skada och 10 % som inte använder någon KAVM-metod förebyggande.

En respondent har angett att hästen har fått biverkning av KAVM-metoden som använts men har inte specificerat vad denna biverkning är. Av de 186 som besvarat frågan angav de flesta (97 %) att ingen biverkning setts. Av de svarande har 5 stycken skrivit fritext där fyra ej använt någon behandling och en har sett en avslappning i stunden. (n=186).

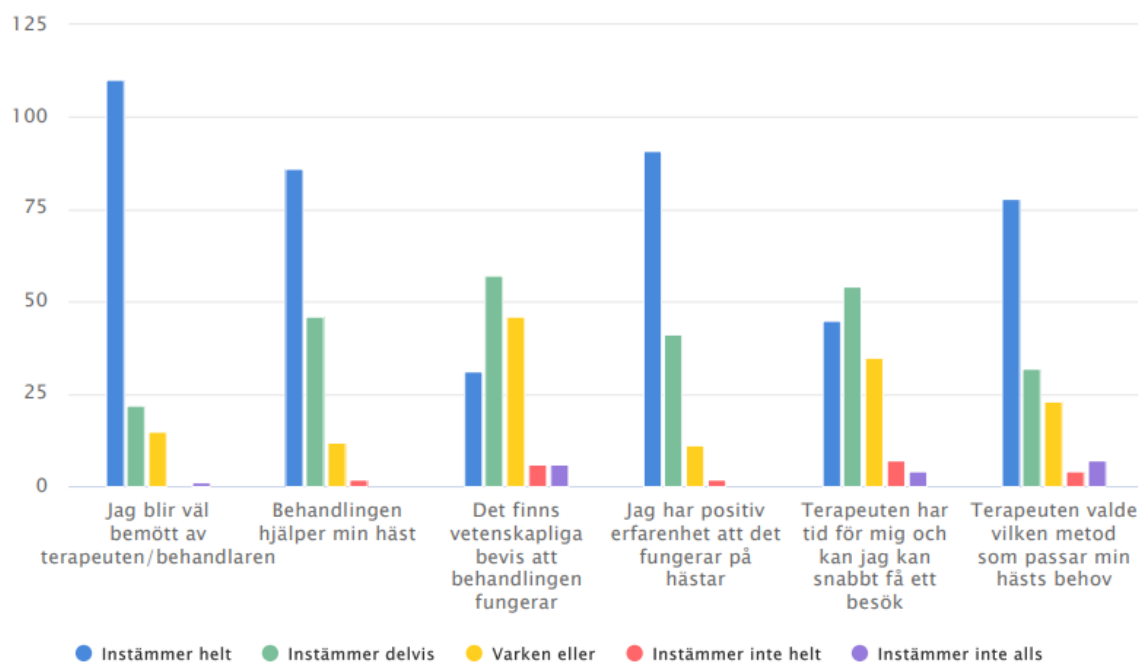
Vanligaste anledningen att kontakta en KAVM-terapeut var efter rekommendation av en bekant (53 %). Så många som 13 % har fått en remiss från en veterinär att uppsöka en KAVM-terapeut och 2 % via en annons. En del (17 %) svarade att de ej kontaktat någon terapeut och 16 % svarade ”annat” (n=186).

Hästägarna tillfrågades om vilken av de listade behandlingsmetoderna de anser ha god effekt på en rad olika sjukdomar/sjukdomstillstånd, det var möjligt att svara flera alternativ. För hältan ansåg flest att stretching (32 %), massage (33 %) och kiropraktik (29 %) hade god effekt. Cirka en fjärdedel (24 %) svarade ”inget av dessa” och (24 %) ”annat” med fritext där många poängterade att det berodde på grundorsaken till hältan och många skriver att veterinär ska undersöka först (n=174). För ryggproblem ansåg flest att massage (71 %), kiropraktik (56 %) och akupunktur (49 %) hade god effekt. Endast ett fåtal (5 %) svarade ”inget av dessa” och 16 % ”annat” med fritext och även här var det en del som svarat att man först måste veta orsaken till ryggproblemet innan man vet vad som har god effekt i behandlingen (n=174). För resterande sjukdomar/sjukdomstillstånd; kolik, hudproblem, luftvägsproblem, avmagring, munhåleproblem och beteendeproblem svarade majoriteten (56–70 %) ”inget av dessa” (n=174). Resultatet för alla tillstånd och metoder kan ses i tabell 4.

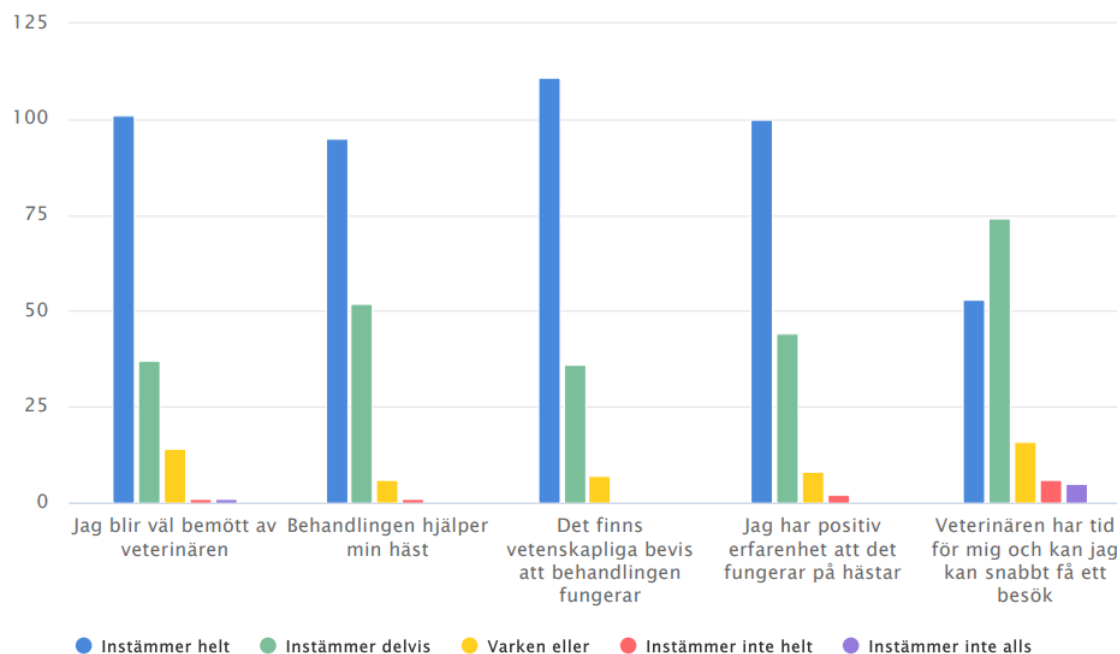
Tabell 4. Vilken metod anser djurägarna har god effekt vid behandling av en viss sjukdom eller sjukdomstillstånd?

Metod	Hälta	Rygg-problem	Kolik	Hud-problem	Avmagring	Munhåle-problem	Beteende-problem
Akupunktur	18%	49%	6%	10%	5%	1%	14%
Elektroterapi/ TENS/NMES	9%	16%	1%	1%	1%	1%	3%
Healing	0%	2%	1%	1%	1%	0%	3%
Homeopati	1%	1%	3%	10%	5%	1%	6%
Håranalys	0%	0%	0%	10%	9%	0%	3%
Irisdiagnostik	0%	0%	0%	1%	1%	0%	1%
Kinesiologi	1%	3%	0%	1%	1%	1%	3%
Kiropraktik	29%	56%	0%	0%	1%	0%	14%
Kraniosakralterapi	2%	3%	0%	1%	2%	0%	3%
Laserterapi	28%	32%	1%	7%	1%	1%	6%
LEDljusterapi	5%	7%	0%	3%	1%	0%	3%
Magnet/ magnetfältterapi	5%	10%	1%	1%	0%	0%	1%
Massage	33%	71%	11%	4%	2%	1%	21%
Naprapati	12%	20%	0%	0%	0%	1%	7%
Osteopati	7%	14%	1%	2%	1%	0%	5%
Stretching	32%	41%	2%	1%	1%	0%	8%
Terapeutiskt Ultraljud	6%	7%	0%	0%	0%	0%	1%
Liniment	26%	21%	0%	1%	1%	0%	2%
Kyllera	16%	1%	0%	0%	0%	0%	1%
Back on track	18%	32%	2%	1%	1%	0%	3%
Inget av dessa	24%	5%	68%	56%	70%	80%	56%
Annat	24%	16%	19%	17%	17%	19%	17%
N=	174	174	174	174	174	174	174

Sedan följde ett antal påståenden om varför respondenten väljer att använda de KAVM-metoder som hen gör och hur väl påståendet stämmer in på respondenten, resultatet presenteras i figur 1. Dessutom frågades efter anledningen till att ägaren valt att anlita veterinär när hästen varit sjuk eller skadad och hur väl påståendet stämmer in på respondenten, resultatet presenteras i figur 2.

Figur 1. Om din häst behandlats med någon av tidigare nämnda metoder, av vilken anledning väljer du den metoden eller terapeuten? Ange för varje påstående hur väl det stämmer in för dig och din häst. Svaren är angivna i antal respondenter per påstående.

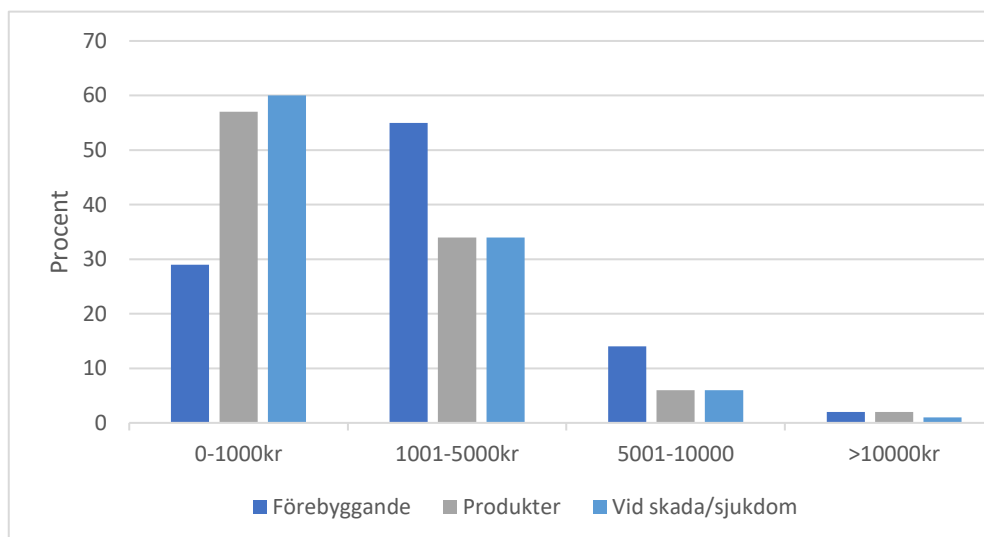
Figur 2. Om du anlitat veterinär när din häst varit sjuk eller skadat, av vilken anledning har du anlitat veterinären? Ange för varje påstående hur väl det stämmer in för dig och din häst. Svaren är angivna i antal respondenter per påstående.

Det gavs även möjlighet att i fritext skriva andra anledningar till att man använder KAVM. Många skriver att de använder det som ett komplement till veterinärvård

eller som förebyggande och friskvård. En del skriver att de uppskattar ett helhetstänk som KAVM-terapeuterna kan erbjuda. De vänder sig till KAVM istället för veterinär när de upplever rörelsestörning eller ojämnheter, låsningar och muskulära problem. En del skriver att de själva går till exempelvis massörer och kiropraktorer och då också vill ge det till sin häst. En skriver även att den vill undvika mediciner i den mån det går. I fritext till anledningar att respondenterna anlitar veterinär skriver många att de litar på veterinären då de har utbildning och arbetar enligt vetenskap. En nämner att den anlitar veterinär när terapeuten rekommenderar det. Många skriver att de alltid vänder sig till veterinären först vid skada eller sjukdom, en skriver att det är etiskt, tryggt och hens ansvar som djurägare.

Hur mycket pengar respondenterna spenderat på förebyggande KAVM-behandlingar, KAVM-produkter och KAVM-behandlingar efter skada under det senaste året kan ses i figur 3.

Figur 3. Hur mycket respondenterna spenderat på KAVM det senaste året, angivet i procent av de svarande på varje fråga. N=157

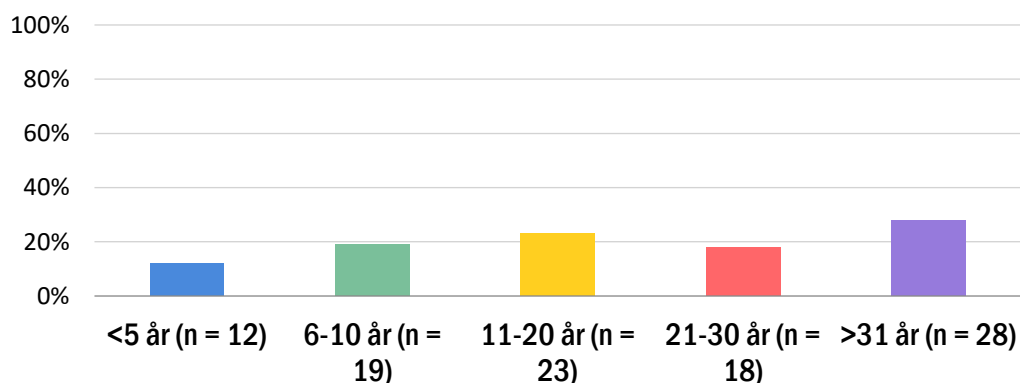
De flesta (46 %) vet ej om deras försäkringsbolag ersätter behandlingar som utförs av annan än veterinär, 28 % vet att deras försäkringsbolag gör det och 26 % har bolag som inte gör det. På frågan om det var viktigt för respondenten att försäkringen ersatte KAVM vid val av försäkringsbolag svarade 59 % att de inte reflekterat över det, 20 % nej och 21 % ja (n=159).

Sista frågan i enkäten handlade om hur behandlingar av djur med KAVM borde regleras för att öka djurskydd och undvika eventuella felbehandlingar, flera alternativ kunde väljas och man kunde även skriva egna förslag. Denna fråga var lika i alla enkäter och resultatet presenteras tillsammans sist.

Respondenterna gavs sedan möjlighet att fritt skriva av sig, t ex om de ville ta upp något annat eller om de kände att de ej fått fram det de velat via svaren. Två tyckte att frågorna var felställda eller svåra att svara på. En hade gärna haft frågor kring vilka tillskott som ges förebyggande eller efter skada. En berättar att hen hellre väljer ett försäkringsbolag som inte ersätter alternativmetoder.

4.2. Enkät till hästveterinärer

Enkäten till hästveterinärer besvarades helt eller delvis av 100 personer varav 79 st slutförde enkäten. Enkäten gick ut till 3200 medlemmar i veterinärförbundet varav 320 st är med i hästsektionen och kan anses som hästpraktiker, vilket ger 31 % svarsfrekvens. Av de svarande är 75 % kvinnor, 24 % män och 1 % icke binär. De flesta (48 %) är bosatta i Svealand, följt av 43 % i Götaland och 9 % i Norrland. De flesta, (76 %) är främst yrkesverksamma på landsbygden och 24 % i en stad. Majoriteten (75 %) är utbildade i Sverige, 17 % i övriga Norden och 8 % i övriga Europa, ingen är utbildad utanför Europa. Antal år de svarande varit yrkesverksamma veterinärer kan ses i figur 4. En liten andel (9 %) angav att det ingick undervisning inom KAVM i deras veterinärutbildning, 81 % angav att det inte ingick och 10 % vet ej. De flesta (79 %) har inte vidareutbildat sig inom KAVM efter veterinärexamen och 21 % har gjort det. Av dessa har tio utbildat sig inom kiropraktik, sex inom akupunktur, fyra inom rehab, tre inom fysioterapi/sjukgymnastik, en har gått en kort kurs i homeopati, en övergripande om alternativmedicin och en inom osteopati (n=100).

Figur 4. Antal år som yrkesverksam veterinär.

De flesta (68 %) av veterinärerna träffar färre än tio hästpatienter per vecka som har problem med rörelseapparaten, 28 % träffar 11–29 hästpatienter per vecka som har problem med rörelseapparaten och 4 % träffar fler än 30 hästpatienter per vecka som har problem med rörelseapparaten. Av de som vidareutbildat sig inom KAVM är det större andel som träffar fler än 11 patienter med problem i rörelseapparaten än de som inte vidareutbildat sig. (n=100)

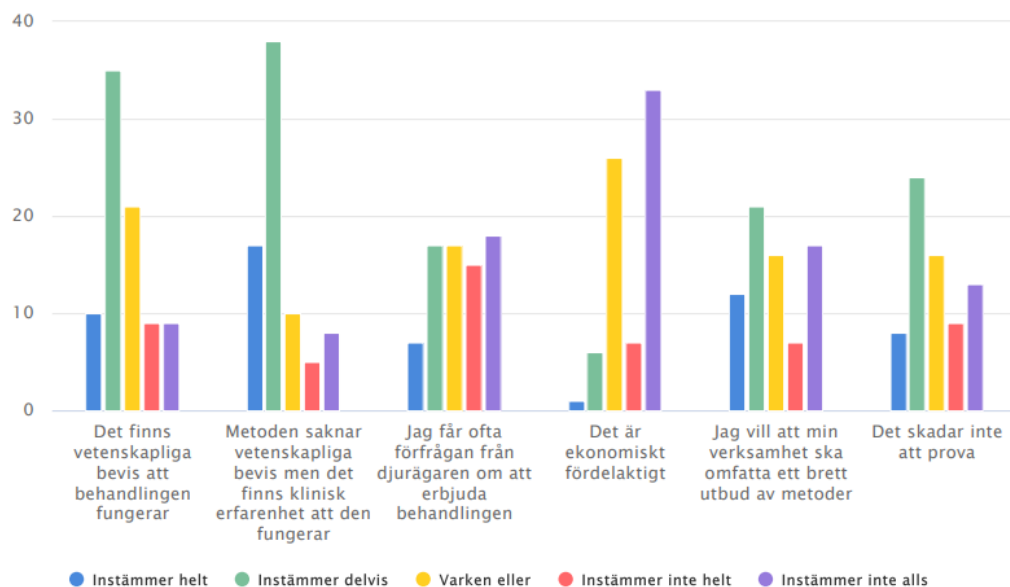
Majoriteten (55 %) använder ingen KAVM-metod i yrket. Av de som använder KAVM i yrket använder flest stretching och massage (24 % vardera) och kiropraktik (19 %). Av de som har en egen häst är det även här vanligast att använda massage (27 %), stretching (22 %) och kiropraktik (15 %). Av de produkter (kyllera, liniment

och Back on Track) som inkluderas i listan används det ungefär lika mycket i yrket som privat. Resterande resultat från denna fråga kan ses i tabell 5.

Tabell 5. Andel som använder varje metod i yrket och privat.

	I yrket	Privat, på egen häst
Akupunktur	7%	4%
Elektroterapi/TENS/NMES	8%	12%
Homeopati	0%	2%
Kinesiologi	1%	0%
Kiropraktik	19%	15%
Laserterapi	6%	3%
LEDljusterapi	1%	2%
Magnet/magnetfältterapi	1%	0%
Massage	24%	27%
Naprapati	1%	3%
Osteopati	2%	4%
Stretching	24%	22%
Terapeutiskt ultraljud	2%	1%
Vattentrask	14%	3%
Liniment	16%	20%
Kyllera	18%	15%
Back on track	18%	18%
Nej	55%	26%
Annat	10%	7%
Äger ingen egen häst		34%
	n=100	n=100

Sedan följer ett antal påståenden om varför respondenten väljer att använda de KAVM-metoder som hen gör och hur väl påståendet stämmer in på respondenten. Resultatet kan ses i figur 5.

Figur 5. Om du använder eller rekommenderar någon KAVM-metod, av vilken anledningen väljer du den metoden? Ange för varje påstående hur väl det stämmer in för dig.

Veterinärerna fick svara på vad för behandlingar de rekommenderar/använder till ett antal skador, flera alternativ kunde väljas, även ”inget av dessa” och fritext, resultatet presenteras i tabell 6.

Tabell 6. Vad använder/rekommenderar veterinärerna vid respektive skada.

Metod	Sen-skada	Muskel-skada	Skelett-skada	Ligament-skada	Led-inflammation	Nerv-skada	Rygg-problem
Akupunktur	2%	10%	5%	3%	5%	13%	19%
Elektroterapi/TENS/NMES	2%	15%	2%	5%	6%	19%	19%
Kiropraktik	1%	13%	8%	3%	8%	6%	44%
Laserterapi	14%	14%	3%	19%	2%	10%	10%
LEDljusterapi	1%	1%	0%	2%	0%	0%	0%
Magnet/magnetfältterapi	1%	1%	0%	3%	2%	2%	2%
Massage	5%	47%	13%	10%	11%	21%	52%
Naprapati	0%	3%	2%	2%	3%	2%	10%
Osteopati	0%	4%	3%	3%	3%	3%	13%
Stretching	3%	43%	6%	10%	10%	13%	24%
Terapeutiskt ultraljud	2%	3%	0%	6%	0%	0%	5%
Vattentrask	8%	17%	11%	13%	13%	13%	19%
Inget av dessa	64%	26%	67%	50%	56%	50%	26%
Annat	20%	18%	16%	23%	19%	16%	21%
	n=87	n=72	n=63	n=62	n=62	n=62	n=62

I fritext skrev en del djupvåg, shockvåg, stötvåg och shock wave som behandling vid senskada. En del svarar även rörelse, kyla, bandage och att det beror på individen och typ av skada. Vid muskelskada skriver en djupvåg, en skriver antiinflammatorisk medicin och flera svarar rörelse, promenader, aktivt arbete och rehabprogram för träningen under konvalescenstiden. Vid ledinflammation poängterar flera i fritextsvaren att ledinflammationen i sig inte behandlas med någon av de listade metoderna men att det kan vara ett sekundärt problem eller ge upphov till sekundära problem som kan behandlas med någon metod i listan.

Majoriteten av de svarande (n=89) har träffat patienter som fått en rekommendation av en KAVM-terapeut att uppsöka veterinär varav 11 % gör det mer än 40 gånger per år. Endast 20 % träffar aldrig någon sådan patient.

Av de som svarat (n=89) har 42 % aldrig remitterat någon patient till en KAVM-terapeut medan 58 % har gjort det. I tabell 7 ses till vilka terapeuter veterinärerna remitterar sina patienter och hur många av de svarande som gör det. I fritext anger en del att de har goda samarbeten med terapeuter, en del att de remitterar flera gånger per vecka, några gånger per månad, ofta, sällan eller några gånger per år.

Tabell 7. Till vilken yrkeskategori remitterar veterinärerna.

Massör	13
Fysioterapeut/ sjukgymnast	13
Equiterapeut	10
Kiropraktor	9
Osteopat	5
Akupunktur	4
Equiopat	2
Naprapat	1

Av de hästveterinärer som remitterar patienter till KAVM-terapeuter (n=52) har de flesta (90 %) kunskap om utbildningsnivån hos terapeuterna. Av dessa skriver tre i fritextsvaret att de inte är nöjda med utbildningsnivån eller att den är låg, flera andra skriver att de har bra kunskap om utbildning och kompetens hos den de remitterar till.

Vid uppföljning av patienten efter att den remitterats till en KAVM-terapeut bokar 34 % in ett återbesök hos sig själv eller annan veterinärkollega och 20 % har kontakt med terapeuterna. Av de 34 % som svarade "annat" skrev en del fritext och önskade möjligheten att kryssa i både återbesök hos veterinär och kontakt med terapeuterna. Av de svarande är det 13 % som inte följer upp behandlingen (n=71).

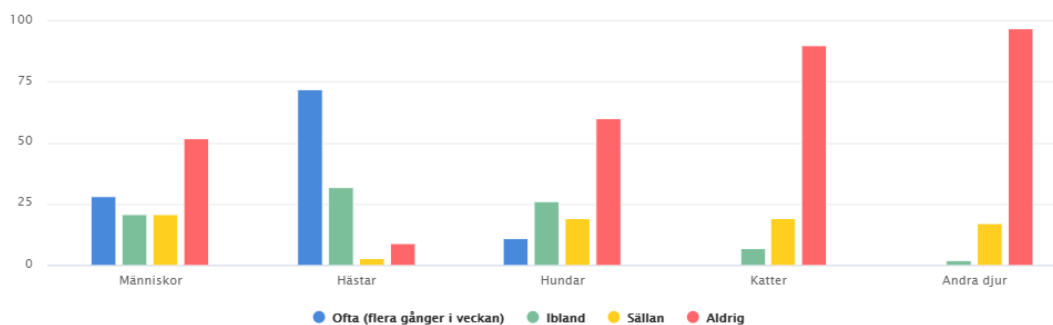
Av de svarande i denna enkät är det större andel kvinnliga veterinärer som vidareutbildar sig inom KAVM, använder KAVM i yrket och remitterar till KAVM-terapeuter än manliga veterinärer. Större andel av de som varit yrkesverksamma i tio år eller färre har remitterat till KAVM-terapeut än de som jobbat i mer än tio år.

Sista frågan i enkäten handlar om hur behandlingar av djur med KAVM borde regleras för att öka djurskyddet och undvika eventuella felbehandlingar, flera alternativ kunde väljas och man kunde även skriva egna förslag. Denna fråga var lika i alla enkäter och resultatet presenteras tillsammans i slutet av resultatdelen.

4.3. Enkät till terapeuter

Enkäten besvarades helt eller delvis av 124 personer varav 107 st slutförde den. De flesta (97 %) av respondenterna är kvinnor och 3 % män. Alla som svarade är över 18 år, flest var inom spannet 36-50 år (45 %) följt av 51-64 år (49 %) (n=123). Majoriteten (54 %) bor i Svealand, 33 % i Götaland och 13 % i Norrland (n=118). De flesta (73 %) är yrkesverksamma på landsbygden.

Vilka patienter som de svarande behandlar kan ses i figur 5. De flesta behandlar fler än en kategori av patienter.

Figur 6. Vilka patienter behandlar respondenterna och hur ofta.

Den vanligaste metoden som respondenterna utövar på djur är massage (85 %), stretching (58 %) och akupressur (56 %). I tabell 8 kan ses hur många procent av respondenterna som utför respektive metod som inkluderades i enkäten.

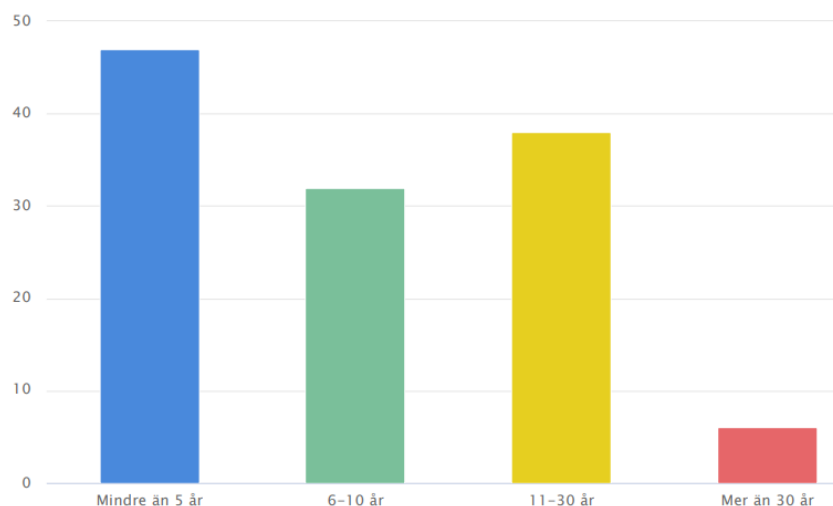
För totalt 37 % av de 123 svarande är behandling av djur den huvudsakliga inkomstkällan och för 63 % är det inte det. Många (41 %) har gått en sammanhållen utbildning hos en privat aktör och 41 % har gått enstaka kurser hos privat aktör. Totalt 17 % har gått enstaka kurser på högskola och 7 % har gått sammanhållen utbildning på högskola. De flesta (88 %) har en avslutad utbildning och 12 % har en pågående utbildning. Majoriteten (98 %) är utbildade i Sverige och 18 av dessa har även utbildat sig utomlands. Endast två av de 123 svarande är enbart utbildade utomlands.

Tabell 8. Vilken/vilka KAVM-metod/er utövar du på djur? n=124

Massage	85%	Naprapati	6%
Stretching	58%	Magnetterapi	6%
Akupressur	56%	Vattenterapi	6%
Laserterapi	45%	Homeopati	6%
Akupunktur	36%	Infraljud	4%
Triggerpunktsterapi	35%	Terapeutiskt ultraljud	3%
Mobilisering	27%	Stötvågsbehandling	3%
Terapeutisk träning	23%	Kraniosakral terapi	3%
Myofascial release	23%	Zonterapi	2%
Annat	23%	Vitamin- och mineralterapi	2%
Traditionell kinesisk medicin	20%	Ljusterapi	2%
Manipulation	19%	Distanshealing	2%
Osteopati	17%	Kollodialt silver	2%
Liniment	15%	Simning	2%
Kiropraktik	12%	Ljusbehandling	2%
Kinesiologi	10%	Reflexologi	2%
NMES, TENS	10%	Kristallterapi	2%
Moxibustion	10%	Hirudoterapi (blodiglar)	1%
LED-ljusterapi	9%	Jontofores	1%
Örtmedicin	9%	DMSO	1%
Healing	9%	Aquaterapi/hydroterapi	1%
Vattentrask	8%	Aromaterapi	1%
Vibrationsterapi	6%		

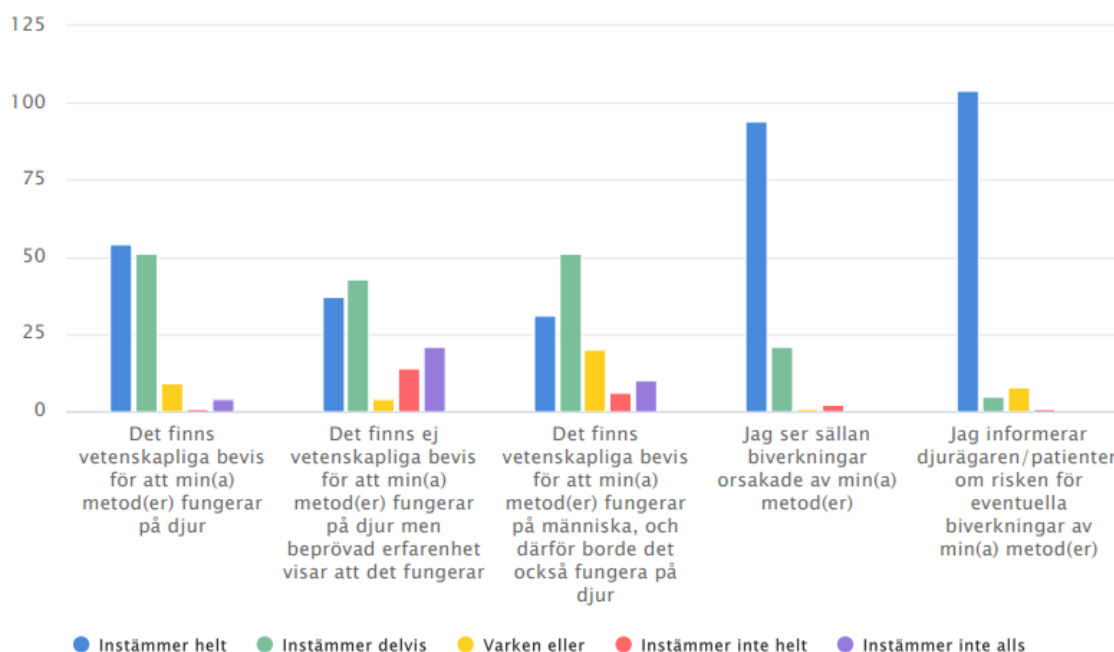
I figur 7 ses hur länge respondenterna utövat de metoder de använder. Många (97 %) av respondenterna får kontakt med sina patienter direkt via djurägaren, 42 % via veterinär och 16 % via andra KAVM-terapeuter (n=118). De flesta (72 %) rekommenderar vid behov sina patienter att uppsöka veterinär, 50 % får remiss/rekommandation från veterinär och 25 % samarbetar inte med veterinär (n=119). Av de som hänvisat en patient till en veterinär bokar 38 % ett återbesök till sig själv och 33 % har kontakt med veterinären som utfört behandlingen. De flesta (55 %) svarade dock annat och skrev i fritextsvaren att de har kontakt med djurägaren om hur behandlingen går. En respondent svarade att hen inte följer upp behandlingen (n=117).

Figur 7. Hur länge har respondenterna praktiserat de metoder hen använder?

Respondenterna fick ett antal påståenden om metoderna de utövar där de skulle fylla i hur väl det stämmer in på dem, svaret presenteras i figur 8.

Figur 8. Hur ställer du dig till följande påståenden?

Sista frågan i enkäten handlade om hur behandlingar av djur med KAVM borde regleras för att öka djurskydd och undvika eventuella felbehandlingar, flera alternativ kunde väljas och man kunde även skriva egna förslag. Denna fråga var lika i alla enkäter och resultatet presenteras här i tabell 9. Resultatet från enkäterna till hundägare och hundveterinärer tas också med.

Tabell 9. På vilket sätt tycker du att KAVM-behandling av djur borde regleras? Flera alternativ kan väljas.

	Hundägare	Hundveterinärer	Terapeuter	Hästveterinär	Hästägare
1	1%	2%	7%	4%	5%
2	50%	45%	4%	33%	31%
3	71%	69%	78%	64%	72%
4	22%	4%	34%	1%	37%
5	56%	76%	60%	71%	58%
6	52%	60%	58%	51%	59%
7	58%	41%	59%	40%	67%
	n = 106	n = 167	n = 116	n=85	n=156

Alternativ:

1. Det är bra som det är, inget behöver ändras
2. Undersökning av veterinär borde krävas före KAVM-behandling
3. KAVM-terapeuten borde vara skyldig att hänvisa till veterinär vid behov
4. Veterinären borde vara skyldig att remittera till KAVM-terapeut vid behov
5. Krav på journalsystem för KAVM-terapeuterna borde införas
6. Utbildning inom KAVM borde obligatoriskt innefatta en basmedicinsk grundutbildning hos djur
7. Skyddade yrkestitlar borde införas för KAVM-terapeuterna

Under fritext skriver många veterinärer att de önskar bättre kontroll av de metoder som utförs och mer forskning kring om det faktiskt fungerar. En del vill se bättre utbildningsmöjligheter för veterinärer inom KAVM och möjliga titlar för att kontrollera kunskapen. Av terapeuterna skriver många att de önskar mer och bättre samarbete mellan veterinär och terapeut. Flera skriver att de redan för journal på eget initiativ.

5. Diskussion

Att tillverka en enkät där alla svaranden tolkar frågorna på samma sätt som skaparen hade tänkt är svårt. Enkäterna skickades till vänner och bekanta för att kontrollera att frågorna var lätta att förstå innan de spreds till de korrekta målgrupperna. När resultatet sedan hämtades visar dock en del fritextsvar att minst två frågor har missuppfattats av en del respondenter. En del djurägare har svarat vilka metoder de använder vid rehabilitering efter skada och sedan under fritext skrivit att de ej haft en skadad häst och istället använder metoderna i förebyggande syfte. Liknande när veterinärerna tillfrågades vilka metoder de använder i yrket var tanken att ta reda på vilka metoder de själva handgripligen utför men under fritext skriver många att de rekommenderar eller remitterar till dessa metoder.

Vid skapandet av dessa enkäter eftersträvades en neutral ton kring användandet av KAVM för att välkomna alla sorters respondenter. Då svarsantalet är förhållandevis lågt kan det inte uteslutas att majoriteten av respondenterna är sådana med större intresse kring KAVM. Majoriteten av de svarande är kvinnor, särskilt av hästägarna och terapeuterna. Av veterinärerna där det var fler män som svarade hade större andel av kvinnorna vidareutbildat sig inom KAVM, de remitterar oftare till KAVM-terapeuter och fler använder KAVM i yrket. Studier på humansidan har visat att det är vanligare att kvinnor använder KAM än att män gör det (MacLennan *et al.*, 2002) vilket liknar resultatet i denna undersökning.

Enkäten till terapeuterna spreds via mejl till olika förbund och det går inte att veta till hur många den sedan skickades vidare, därför går det ej att räkna ut svarsfrekvensen. Av de svarande är det över 90 % som behandlar hästar och färre än 50 % som behandlar hundar. Så många som 85 % av de svarande masserar djur. Massage visade sig även vara en metod som används mycket av både hästägare och veterinärer i Sverige men då therapeutenkäten fick stor spridning inom ett hästmassageförbund och mindre spridning inom andra förbund finns risk att siffrorna inte överensstämmer med den totala populationen. Alla kontaktade förbund fick samma möjlighet att sprida enkäten och det är utanför författarnas makt vilka som valde att sprida den vidare till sina medlemmar.

Djurägarenkäterna spreds öppet via sociala medier och därför kan svarsfrekvensen inte räknas ut. Flertalet veterinärer och KAVM-terapeuter är troligen djurägare och kan såklart ha svarat även på dessa enkäter vilket kan ge vinklade svar.

Enkäten fokuserade på KAVM som behandling av rörelseapparaten, vilket många av de svarande veterinärerna huvudsakligen inte arbetar med. Önskvärt hade varit att sprida enkäten i forum med större mängd hästveterinärer som arbetar med problematik kring rörelseapparaten. Av de svarande som har vidareutbildat sig inom KAVM träffar de fler patienter med problem i rörelseapparaten. Med det låga svarsantalet (31 % av antalet medlemmar i hästsektionen SVF) i denna studie kan frågeställningen bli om detta stämmer även i den totala populationen av veterinärer som jobbar främst med problem i rörelseapparaten.

Internationella studier har visat att många hästägare använder KAVM vid behandling av problem i rörelseapparaten hos hästen (Lange *et al.*, 2017; Wilson *et al.*, 2018). Denna studie visar liknande resultat då 85 % av de svarande hästägarna använder någon av de listade metoderna i rehabiliterande syfte. Ännu fler (90 %) använder dock KAVM förebyggande.

Lange *et al.* (2017) visade att en KAVM-terapeut ibland är den initiala kontakten när hästägaren misstänker problem hos hästen och att det är vanligare vid ryggproblem. Resultatet från denna studie visar liknande att många hästägarna kontaktar en KAVM-terapeut initialt när de misstänker problem hos hästen och att flest gör det vid ryggproblem hos sin häst. Vid misstanke om hälta är det 15 % som först kontaktar en KAVM-terapeut jämfört med 52 % vid misstanke om hälta. Även i andra frågor ses en mer positiv inställning till KAVM för behandling av ryggproblem än hälta både hos hästägare och veterinärer. Internationella studier som gjorts tidigare inom KAVM har även dom fokuserat på just ryggproblem (Ricco *et al.*, 2018; Bergenstrahle & Nielson, 2016).

Det är viktigt att som djurägare skilja på friskvård och sjukvård. Som djurägare har man till exempel ansvar att inte fördröja att ens djur får veterinärvård om den behöver det (Jordbruksverket, 2021). Anlitas en person som inte står under kategorin djurhälsopersonal och den personen gör en olämplig behandling av djuret som innebär eller riskerar att innebära skada eller lidande kan den anmälas och prövas i domstol (Jordbruksverket, 2021). I enkäternas sista fråga om reglering kring KAVM-behandling fanns ett alternativ; ”KAVM-terapeut borde vara skyldig att hänvisa till veterinär vid behov”. Majoriteten av terapeuterna som svarade på enkäten angav detta alternativ och någon poängterade även att detta redan gäller.

I denna studie kunde ingen specifik persongrupp som använder KAVM identifieras förutom att det är vanligare bland kvinnor. Flertalet fritextsvar visar dock att KAVM används mycket som komplement till veterinärvård och som friskvård.

Detta liknar resultaten som setts på humansidan (Thomson *et al.*, 2014; Eisenberg *et al.*, 2001). Kan det tänkas att de som använder vissa metoder och ser resultat på sin egen kropp extrapolerar detta till sina djur?

Flertalet av terapeuterna anger att det finns vetenskapliga bevis för att deras metoder fungerar på djur, vilket tyvärr inte stämmer. De flesta terapeuterna har dock ett samarbete med veterinär och hälften av de svarande tar emot patienter via remiss från veterinär.

5.1. Konklusion

KAVM används i stor utsträckning till hästar i Sverige, både som friskvård och rehabiliterande efter skada. De vanligaste metoderna är stretching, massage och kiropraktik. Attityden kring KAVM som behandling är mer positiv vid ryggproblem än vid hälta både hos veterinärer och djurägare. Ett antal veterinärer har goda samarbeten med KAVM-terapeuter vid behandling och rehabilitering av skador men från djurägarnas sida ses en önskan om ett ökat samarbete mellan dessa två yrkesgrupper.

Referenser

- Agria (2021). *Rehab för fler hållbara hästar*. <https://www.agria.se/hast/artiklar/aktivering-och-traning/rehab-for-fler-hallbara-hastar/>
- Akupunkturförbundet (2021). *Svenska Akupunkturförbundet*. <https://akupunkturforbundet.se/>
- Bergenstrahle, A. & Nielsen, B.D. (2016). Attitude and behavior of veterinarians surrounding the use of complementary and alternative veterinary medicine in the treatment of equine musculoskeletal pain. *Journal of Equine Veterinary Science*, vol. 45, ss. 87–97
- Coe, J.B., Adams, C.L. & Bonnett, B.N. (2008). A focus group study of veterinarians' and pet owners' perceptions of veterinarian-client communication in companion animal practice. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, vol. 233 (7), ss. 1072–1080
- Egenvall, A., Penell, J.C., Bonnett, B.N., Olson, P. & Pringle, J. (2006). Mortality of Swedish horses with complete life insurance between 1997 and 2000: variations with sex, age, breed and diagnosis. *Veterinary Record*, vol. 158 (12), ss. 397–406
- Eisenberg, D.M., Kessler, R.C., Van Rompay, M.L., Kaptchuk, T.J., Wilkey, S.A., Appel, S., & Davis, R.B. (2001). Perceptions about complementary therapies relative to conventional therapies among adults who use both: results from a national survey. *Annals of Internal Medicine*, 135(5), ss. 344–351
- Folksam (2021). *Hästförsäkring för ridhäst*. <https://www.folksam.se/forsakringar/hast-forsakring/ridhast>
- Foltz, V., St Pierre, Y., Rozenberg, S., Rossignol, M., Bourgeois, P., Joseph, L., Adam, V., Penrod, J.R., Clarke, A.E. & Fautrel, B. (2005). Use of complementary and alternative therapies by patients with self-reported chronic back pain: a nationwide survey in Canada. *Joint Bone Spine*, 72(6), ss. 571–577.
- Fonseca, A. (2006). Thermography and ultrasonography in back pain diagnosis of equine athletes. *Journal of Equine Veterinary Science*, vol. 26 (11), ss. 507–516
- Haussler, K. (2009). Current status of integrative medicine techniques used in equine practice. *Journal of Equine Veterinary Science*, vol. 29 (8), ss. 639–641
- Haussler, K.K. & Jeffcott, L.B. (2014). Chapter 21 - Back and pelvis. In: Hinchcliff, K.W., Kaneps, A.J. & Geor, R.J. *Equine Sports Medicine and Surgery*. Second Edition. Elsevier: Saunders Ltd., ss. 419–456. DOI:10.1016/B978-0-7020-4771-8.00021-1
- IAVC (2021). *International Academy of Veterinary Chiropractic*. <https://i-a-v-c.com/en/courses/overview>

- Jones, E., Nissen, L., McCarthy, A., Steadman, K. & Windsor, C. (2019). Exploring the use of complementary and alternative medicine in cancer patients. *Integrative Cancer Therapies*, vol. 18, ss.
- Jordbruksverket (2019). *Övrig personal inom djurens hälso- och sjukvård*. <https://djur.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/djurhalsopersonal/arbeteinomdjurenshalsoochsjukvard/ovrigpersonal.4.510b667f12d3729f91d8000119.html> [2020-10-10]
- Jordbruksverket (2021). *Ditt ansvar som djurägare*. <http://djur.jordbruksverket.se/amnesomraden/djurhalsopersonal/dittansvarsomdjuragare.4.510b667f12d3729f91d800011.html> [2021-03-04]
- Kristoffersen, A.E., Fønnebø, V. & Norheim, A.J. (2009). Do cancer patients with a poor prognosis use complementary and alternative medicine more often than others? *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*, vol. 15 (1), ss. 35–40
- Kroppsterapeuterna (2021). *Klassisk massage*. <https://www.kroppsterapeuterna.se/yrkesomraden/akupressur/klassisk-massage/>
- Landman, M.A.A.M., de Blaauw, J.A., Hofland, L.J. & van Weeren, P.R. (2004). Field study of the prevalence of lameness in horses with back problems. *Veterinary Record*, vol. 155 (6), ss. 165–168
- Lange, C.D., Axiak Flammer, S., Gerber, V., Kindt, D. & Koch, C. (2017). Complementary and alternative medicine for the management of orthopaedic problems in Swiss Warmblood horses. *Veterinary Medicine and Science*, vol. 3 (3), ss. 125–133
- Lesimple, C., Fureix, C., Biquand, V. & Hausberger, M. (2013). Comparison of clinical examinations of back disorders and humans' evaluation of back pain in riding school horses. *BMC Veterinary Research*, vol. 9 (1), ss. 209–209
- MacLennan, A.H., Wilson, D.H. & Taylor, A.W. (2002). The escalating cost and prevalence of alternative medicine. *Preventive Medicine*, vol. 35 (2), ss. 166–173
- Memon, M.A. & Sprunger, L.K. (2011). Survey of colleges and schools of veterinary medicine regarding education in complementary and alternative veterinary medicine. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, vol. 239 (5), ss. 619–623.
- Meredith, K., Bolwell, C.F., Rogers, C.W. & Gee, E.K. (2011). The use of allied health therapies on competition horses in the North Island of New Zealand. *New Zealand Veterinary Journal*, vol. 59(3), ss.123-127.
- Näringsdepartementet (2001). *Alternativmedicinsk behandling av djur*. Stockholm. (Statens offentliga utredningar 2001:16) <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2001/01/sou-200116/> [2020-10-26].
- Osteopatförbundet (2021). *Hos osteopaten*. <https://www.osteopatforbundet.se/hos-osteopaten/>
- Penell, J.C., Egenvall, A., Bonnett, B.N., Olson, P. & Pringle, J. (2005). Specific causes of morbidity among Swedish horses insured for veterinary care between 1997 and 2000. *Veterinary Record*, vol. 157 (16), ss. 470–477
- Riccard, C. P. & Skelton, M. (2008). Comparative analysis of 1st, 2nd, and 4th year MD students' attitudes toward Complementary Alternative Medicine (CAM). *BMC Research Notes*, vol. 1 (1), ss. 84–84

- Riccio, B., Frascetto, C., Villanueva, J., Cantatore, F. & Bertuglia, A. (2018). Two multicenter surveys on equine back-pain 10 years a part. *Frontiers in Veterinary Science*, vol. 5, ss. 195–195
- Robinson, M. & McGrail, M.R. (2004). Disclosure of CAM use to medical practitioners: a review of qualitative and quantitative studies. *Complementary Therapies in Medicine*, vol. 12 (2), ss. 90–98
- Sharma, R., Haas, M. & Stano, M. (2003). Patient attitudes, insurance, and other determinants of self-referral to medical and chiropractic physicians. *American Journal of Public Health*, vol. 93 (12), ss. 2111–2117
- Shelley, B. M., Sussman, A. L., Williams, R. L., Segal, A. R. & Crabtree, B. F. (2009). ‘They Don’t Ask Me So I Don’t Tell Them’: patient-clinician communication about traditional, complementary, and alternative medicine. *Annals of Family Medicine*, vol. 7 (2), ss. 139–147
- SFS 2009:302. *Lag om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård*. Stockholm: Näringsdepartementet.
- Sveland (2021). *Hästförsäkringar*. <https://www.sveland.se/hast/hastforsakringar/>
- Svenska Veterinärmedicinska Sällskaps Kollegium (2013). *Alternativmedicinska behandlingsmetoder för djur*. Opublicerat manuskript. Inhämtat från Anna Bergh SLU. (Ett SVS-projekt). Tidigare länkat från HästSverige men nu oåtkomligt därifrån.
- Thomson, P., Jones, J., Browne, M. & Leslie, S.J. (2014). Why people seek complementary and alternative medicine before conventional medical treatment: A population based study. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, vol. 20 (4), ss. 339–346
- Vincent, C. & Furnham, A. (1996). Why do patients turn to complementary medicine? An empirical study. *British Journal of Clinical Psychology*, 35(1), ss. 37–48.
- Wallin, L., Strandberg, E., Philipsson, J. & Dalin, G. (2000). Estimates of longevity and causes of culling and death in Swedish warmblood and coldblood horses. *Livestock Production Science*, vol. 63 (3), ss. 275–289
- Wilson, J.M., McKenzie, E. & Duesterdieck-Zellmer, K. (2018). International survey regarding the use of rehabilitation modalities in horses. *Frontiers in Veterinary Science*, vol. 5, ss. 120–120

Populärvetenskaplig sammanfattning

Behandlingsmetoder som inte har någon bevisad vetenskaplig effekt kallas ofta för komplementär och alternativ veterinärmedicin (KAVM). Metoderna är många och en del befinner sig långt från skolmedicinen medan andra är på gränsen till att vara skolmedicinska. Det har visats att KAVM används utomlands i stor utsträckning vid behandling av hästar, främst vid behandling av ryggproblem. Flertalet djurägare väljer en KAVM-terapeut som första kontakt när de misstänker att deras häst har ryggproblem. Hästar med ryggproblem är i många fall även halta och behandlas endast ryggproblemet förlängs tiden innan hältan behandlas.

Det är många människor som använder komplementär och alternativ medicin (KAM) i förebyggande syfte. Det har visats att de som använder KAM vill få ett helhetstänk vid behandlingen och minimera användandet av vanlig medicin.

Syftet med detta arbete var att kartlägga användandet av KAVM för hästar i Sverige. Via en enkätstudie undersöktes vilka metoder som används av hästägare, veterinärer och de terapeuter som utför behandlingarna. Även samarbetet mellan veterinärer och terapeuterna undersöktes.

Resultatet visar att så många som 90 % av de svarande hästägarna använder sig av KAVM i förebyggande syfte och 85 % i rehabiliterande syfte efter skada (n=204). En KAVM-terapeut är den första som kontaktas för behandling vid misstanke om ryggproblem hos hästen för 52 % av de svarande och vid misstanke om hälta för 15 % av de svarande (n=204). De vanligaste metoderna som används är massage, stretching och kiropraktik.

En del av de svarande veterinärerna har vidareutbildat sig inom KAVM efter veterinärexamen. Dessa personer träffar fler patienter med problem i rörelseapparaten per vecka än de svarande som inte är vidareutbildade inom området. Även bland veterinärerna är det flest som använder massage, stretching och kiropraktik, både i yrket och privat på sin egen häst. Mer än hälften (58 %) av de svarande veterinärerna remitterar patienter till KAVM-terapeuter och flertalet skriver att de har goda samarbeten tillsammans (n=85) men många efterfrågar hårdare krav på lagstiftning och utbildning inom KAVM.

Bland de svarande terapeuterna arbetar många med flera olika djurslag och flest jobbar med hästar. Många utför mer än en behandlingsmetod och flest utför massage, stretching och akupressur. De flesta har något slags samarbete med veterinär där de antingen rekommenderar sina patienter att uppsöka veterinärvård eller får en remiss från veterinär angående en patient. Majoriteten av de svarande terapeuterna var positiva till enkäten då de anser att ämnet är viktigt. Många efterfrågar högre krav och mer kontroll på utbildning och efterföljande certifiering.

Bilaga 1 - Enkätfrågor till hästägare

Vi heter Karin Gilberg och Lisa Sohlberg och går sista terminen på veterinärprogrammet i Uppsala. Vi gör våra examensarbeten om komplementära och alternativa veterinärmedicinska (KAVM) behandlingsmetoder på djur, dvs metoder som används utanför den etablerade hälso- och sjukvården i syfte att till exempel lindra eller bota sjukdom. Syftet med denna enkät är att kartlägga vilka KAVM-metoder som används på djur, något som det idag saknas kunskap om. Resultatet kan öka kunskapen om hur vanliga metoderna är, vad de används för och varför. Detta kan i förlängningen bidra till en bättre djurvälstånd och ytterligare forskning om de vanligaste metoderna. Vi skulle bli väldigt tacksamma om du har möjlighet att svara på vår enkät. Enkäten innehåller 23 frågor och tar cirka 10 minuter att svara på.

Denna enkät är för dig som är hästägare, är du hundägare får du gärna svara på [denna](#) enkät.

Vid frågor är ni välkomna att kontakta oss på:

kagg0001@stud.slu.se

laso0003@stud.slu.se

Upplever du problem med Netigate, enkätverktyget, prova uppdatera din webbläsare till senaste versionen.

Bakgrund

1. Vad har du för kön?

- ☐ Kvinna
- ☐ Man
- ☐ Icke binär
- ☐ Vill ej ange

2. Hur gammal är du?

- ☐ Under 18 år
- ☐ 18-23 år
- ☐ 24-35 år
- ☐ 36-50 år
- ☐ 51-64 år
- ☐ Äldre än 65 år

3. Var bor du någonstans?

- ☐ Norrland
- ☐ Svealand
- ☐ Götaland

4. Bor du i en stad eller på landsbygden?

- ☐ Stad
- ☐ Landsbygd

5. Vad har du för utbildningsbakgrund?

- ☐ Grundskola
- ☐ Gymnasieskola
- ☐ Eftergymnasial utbildning
- ☐ Vill ej svara

6. Hur länge har du haft egen häst (eller fullt ansvar för en häst)?

- ☐ 0-5 år
- ☐ 6-10 år
- ☐ 11-20 år
- ☐ Mer än 21 år

7. Vilken/vilka discipliner är du verksam inom? Fler alternativ kan väljas

- ☐ Hoppning
- ☐ Dressyr
- ☐ Fälttävlan
- ☐ Trav
- ☐ Galopp
- ☐ Körning
- ☐ Western
- ☐ Islandshästar
- ☐ Fritidsridning
- ☐ Annat

8. Har din häst någon gång varit halt eller haft andra problem med rörelsapparaten (rörelseapparaten innefattar ben, muskler, leder, senor och rygg)?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

9. Om ja på föregående fråga, har hästen haft återkommande problem?

- ☐ Ja
☐ Nej

10. Är din häst undersökt av veterinär i samband med skada i rörelseapparaten?

- ☐ Ja
☐ Nej

11a. Vid misstanke om hälta hos din häst, vem kontaktar du först för behandling?

KAVM = komplementära och alternativa veterinärmedicinska behandlingsmetoder

- ☐ Veterinär
☐ KAVM-terapeut, ex equiterapeut, massör mm.
☐ Annan _____

11b. Vid misstanke om ryggsmärta hos din häst, vem kontaktar du först för behandling?

- ☐ Veterinär
☐ KAVM-terapeut, ex equiterapeut, massör mm.
☐ Annan _____

12. Behandlas din häst med något utav följande, och i så fall hur ofta?

12a) Vid sjukdom/rehab efter skada?

	Mer än 2 gångar i må- naden	1-2 gånger per månad	Varannan månad	Var tredje till fjärde må- nad	Mer sällan	Använder ej
Akupunktur	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elektroterapi, ex TENS	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Healing	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Homeopati	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Håranalys	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Irisdiagnostik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kinesiologo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kiropraktik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kraniosakral- terapi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Laserterapi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LED-ljuste- rapi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Magnet/magnetfältterapi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Massage	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Naprapati	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osteopati	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stretching	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terapeutiskt ultraljud	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liniment	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kyllera	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Back on track	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12b) Har behandlingen hjälpt din häst?

- ☐ Nej
- ☐ Vet ej
- ☐ Ja
- ☐ Fritext _____

12a. Använder du någon annan KAVM-metod vid sjukdom/rehab efter skada som ej listades ovan? Om ja, vänligen ange vilken och ungefärligt behandlingsintervall.

- ☐ Nej
- ☐ Ja _____

12. Behandlas din häst med något utav följande, och i så fall hur ofta?

12c) För att förebygga skada?

	Mer än 2 gångar i må- naden	1-2 gånger per månad	Varannan månad	Var tredje till fjärde må- nad	Mer sällan	Använder ej
Akupunktur	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elektroterapi, ex TENS	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Healing	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Homeopati	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Håranalys	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Irisdiagnostik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kinesiologo	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kiropraktik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kraniosakral- terapi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Laserterapi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

LED-ljuste- rapi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Magnet/mag- netfältterapi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Massage	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Naprapati	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Osteopati	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stretching	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Terapeutiskt ultraljud	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Liniment	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kyllera	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Back on track	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12c.

Använder du någon annan KAVM-metod för att förebygga skada som ej listades ovan?

Om ja, vänligen ange vilken och ungefärligt behandlingsintervall

- ☐ Nej
- ☐ Ja _____

13. Har din häst fått några biverkningar av KAVM-metoderna som använts?

- ☐ Ja
- ☐ Nej
- ☐ Kommentar _____

14. Om din häst behandlats med KAVM, vad fick dig att kontakta behandlande terapeut?

- ☐ Blev rekommenderad av en bekant
- ☐ Fick remiss av veterinär
- ☐ Annonser
- ☐ Har inte kontaktat någon terapeut
- ☐ Annat _____

15. Vilken metod anser du har god effekt vid följande skador?

Flera alternativ kan väljas.

Hälta

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi/muskelsimulatorer/TENS NMES
- ☐ Healing

- ☐ Homeopati
- ☐ Håranalys
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kraniosakralterapi
- ☐ Laserterapi
- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Ryggproblem

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi/muskelsimulaturer/TENS NMES
- ☐ Healing
- ☐ Homeopati
- ☐ Håranalys
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kraniosakralterapi
- ☐ Laserterapi
- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud

- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Kolik

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi/muskelsimulaturer/TENS NMES
- ☐ Healing
- ☐ Homeopati
- ☐ Håranalys
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kraniosakralterapi
- ☐ Laserterapi
- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Hudproblem

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi/muskelsimulaturer/TENS NMES
- ☐ Healing
- ☐ Homeopati
- ☐ Håranalys
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi

- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kraniosakralterapi
- ☐ Laserterapi
- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Luftvägsproblem

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi/muskelsimulatorer/TENS NMES
- ☐ Healing
- ☐ Homeopati
- ☐ Håranalys
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kraniosakralterapi
- ☐ Laserterapi
- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Inget av dessa

☐ Annat _____

Avmagring

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi/muskelsimulaturer/TENS NMES
- ☐ Healing
- ☐ Homeopati
- ☐ Håranalys
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kraniosakralterapi
- ☐ Laserterapi
- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Munhåleproblem

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi/muskelsimulaturer/TENS NMES
- ☐ Healing
- ☐ Homeopati
- ☐ Håranalys
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kraniosakralterapi
- ☐ Laserterapi

- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Beteendeproblem

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi/muskelsimulaturer/TENS NMES
- ☐ Healing
- ☐ Homeopati
- ☐ Håranalys
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kraniosakralterapi
- ☐ Laserterapi
- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Glöm ej att skrolla ner så du ej missar någon fråga

16. Om din häst behandlats med någon av tidigare nämnda metoder, av vilken anledning väljer du den metoden eller terapeuten? Ange för varje påstående hur väl det stämmer in för dig och din häst.

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer inte helt	Instämmer inte alls
Jag blir väl be- mött av terapeu- ten/behandlaren	☐	☐	☐	☐	☐
Behandlingen hjälper min häst	☐	☐	☐	☐	☐
Det finns veten- skapliga bevis att behandlingen fungerar	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har positiv erfarenhet att det fungerar på hästar	☐	☐	☐	☐	☐
Terapeuten har tid för mig och kan jag kan snabbt få ett be- sök	☐	☐	☐	☐	☐
Terapeuten valde vilken me- tod som passar min hästs behov	☐	☐	☐	☐	☐

17. Om du anlitat veterinär när din häst varit sjuk eller skadat, av vilken anledning har du anlitat veterinären? Ange för varje påstående hur väl det stämmer in för dig och din häst.

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer inte helt	Instämmer inte alls
Jag blir väl be- mött av veteri- nären	☐	☐	☐	☐	☐
Behandlingen hjälper min häst	☐	☐	☐	☐	☐

Det finns vetenskapliga bevis att behandlingen fungerar	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har positiv erfarenhet att det fungerar på hästar	☐	☐	☐	☐	☐
Veterinären har tid för mig och kan jag kan snabbt få ett besök	☐	☐	☐	☐	☐

Andra anledningar till att du använder alternativa behandlingsmetoder?

Andra anledningar till att du anlitar veterinär?

---

18. Hur mycket har du spenderat på förebyggande behandlingsmetoder (de som varit listade i tidigare fråga) för din häst under senaste året?

- ☐ 0-1 000 kr
- ☐ 1 001-5 000 kr
- ☐ 5 001-10 000 kr
- ☐ Mer än 10 000 kr

19. Hur mycket har du spenderat på produkter som är behandlande/förebyggande för din hästs hälsa under senaste året?

- ☐ 0-1 000 kr
- ☐ 1 001-5 000
- ☐ 5 001-10 000

- ☐ mer än 10 000

20. Hur mycket har du spenderat på alternativa behandlingsmetoder (de som varit listade i tidigare fråga) vid sjukdom eller skada hos din häst under senaste året?

- ☐ 0-1 000 kr
☐ 1 001-5 000
☐ 5 001-10 000
☐ mer än 10 000

21. Ersätter ditt försäkringsbolag behandlingar utförda av annan än veterinär, tex de behandlingar som varit listade i tidigare fråga?

- ☐ Ja
☐ Ja, med remiss från veterinär
☐ Nej
☐ Vet ej

22. Är det viktigt för dig när du väljer försäkringsbolag att tidigare nämnda behandlingsmetoder ersätts?

- ☐ Ja
☐ Nej
☐ Inte reflekterat över

23. På vilket sätt tycker du att behandling av djur med KAVM borde regleras för att öka djurskyddet och undvika eventuella felbehandlingar? Flera alternativ kan väljas

- ☐ Det är bra som det är, inget behöver ändras.
☐ Undersökning av veterinär borde krävas före KAVM-behandling, för att undvika felbehandling.
☐ KAVM-terapeuten borde vara skyldig att hänvisa till veterinär vid behov
☐ Veterinären borde vara skyldig att remittera till KAVM-terapeut vid behov
☐ Krav på journalsystem borde införas, för att öka säkerheten för patienten samt enklare kunna följa en patient.
☐ Utbildning inom KAVM ska obligatoriskt innefatta en grundutbildning inom medicinska baskunskaper hos djur.
☐ Skyddade yrkestitlar borde införas för KAVM-terapeuterna, så att djurägare vet vem som kan vad.
☐ Eget förslag (fritext). _____

Tack för din medverkan i enkäten! Är det något du känner att du ej fick fram genom dina svar eller något annat du vill ta upp får du gärna skriva det här!

Vill du ta del av arbetet när det är klart, skriv din mejladress nedan. Mejladressen kommer ej att kopplas till dina svar, alla svar är anonyma.

Tack för dina svar, vi är mycket tacksamma!

Bilaga 2 - Enkätfrågor till hästveterinärer

Vi heter Karin Gilberg och Lisa Sohlberg och går sista terminen på veterinärprogrammet i Uppsala. Vi gör våra examensarbeten om komplementära och alternativa veterinärmedicinska (KAVM) behandlingsmetoder på djur, dvs metoder som används utanför den etablerade hälso- och sjukvården i syfte att till exempel lindra eller bota sjukdom. Syftet med denna enkät är att kartlägga vilka KAVM-metoder som används på djur, något som det idag saknas kunskap om. Resultatet kan öka kunskapen om hur vanliga metoderna är, vad de används för och varför. Detta kan i förlängningen bidra till en bättre djurvälstånd och ytterligare forskning om de vanligaste metoderna. Vi skulle bli väldigt tacksamma om du har möjlighet att svara på vår enkät. Enkäten innehåller 19 frågor och tar cirka 10 minuter att svara på.

Denna enkät är för dig som är veterinär och jobbar med hästar, jobbar du med hundar är detta enkäten för dig.

Vid frågor är ni välkomna att kontakta oss på:

kagg0001@stud.slu.se

laso0003@stud.slu.se

Upplever du problem med Netigate, enkätverktyget, prova uppdatera din webbläsare till senaste versionen.

1. Kön

- ☐ Kvinna
- ☐ Man
- ☐ Icke binär
- ☐ Vill ej ange

2. Ålder

- ☐ 24-35 år
- ☐ 36-50 år
- ☐ 51-64 år
- ☐ >65 år

3. Var bor du någonstans?

- ☐ Norrland
- ☐ Svealand

☐ Götaland

4. Är du främst yrkesverksam i en stad eller på landsbygden?

☐ Stad

☐ Landsbygd

5. Hur länge har du arbetat som veterinär?

☐ <5 år

☐ 6-10 år

☐ 11-20 år

☐ 21-30 år

☐ >31 år

6. I vilket land studerade du till veterinär?

☐ Sverige

☐ Övriga Norden

☐ Övriga Europa

☐ Utanför Europa

7. Ingick det undervisning inom KAVM i din veterinärutbildning?

KAVM = komplementära och alternativa veterinärmedicinska behandlingsmetoder

☐ Ja

☐ Nej

☐ Kommer ej ihåg

8. Har du vidareutbildat dig inom KAVM utöver din veterinärexamen?

☐ Nej

☐ Ja, i så fall inom vad: _____

9. Hur många hästpatienter i veckan besöker dig på grund av problem i rörelseapparat?

☐ <10

☐ 11-29

☐ >30

10. Vilken gren utför hästarna du behandlar huvudsakligen?

Fler alternativ kan väljas

☐ Dressyr

☐ Hoppning

- ☐ Fälttävlan
- ☐ Trav
- ☐ Galopp
- ☐ Fritidsridning
- ☐ Körning
- ☐ Islandshästar
- ☐ Annat

11. Använder du dig av någon KAVM-metod i ditt yrke?

Fler alternativ kan väljas

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi (tex TENS)
- ☐ Homeopati
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Laserterapi
- ☐ LED-ljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vattentrask
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on Track
- ☐ Nej
- ☐ Annat _____

12. Använder du dig av någon KAVM-metod privat (på din egen häst)? (Kan välja flera)

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi (tex TENS)
- ☐ Homeopati
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Kiropraktik

- ☐ Laserterapi
- ☐ LEDljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vattentrask
- ☐ Liniment
- ☐ Kyllera
- ☐ Back on track
- ☐ Nej
- ☐ Äger ingen häst
- ☐ Annat _____

13. Om du använder eller rekommenderar någon KAVM-metod, av vilken anledningen väljer du den metoden? Ange för varje påstående hur väl det stämmer in för dig?

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Varken eller	Instämmer inte helt	Instämmer inte alls
Det finns vetenskapliga bevis att behandlingen fungerar	☐	☐	☐	☐	☐
Metoden saknar vetenskapliga bevis men det finns klinisk erfarenhet att den fungerar	☐	☐	☐	☐	☐
Jag får ofta frågan från djurägaren om att erbjuda behandlingen	☐	☐	☐	☐	☐
Det är ekonomiskt fördelaktigt	☐	☐	☐	☐	☐

Jag vill att min
verksamhet ska
omfatta ett brett
utbud av meto-
der

☐☐☐☐☐

Det skadar inte
att prova

☐☐☐☐☐

14. Till vilken indikation använder/rekommenderar du någon av följande metoder.

Flera alternativ är möjliga.

Glöm ej att skrolla ner och svara på alla frågor innan du går vidare.

Senskada

☐

Akupunktur

☐

Elektroterapi ex TENS

☐

Kiropraktik

☐

Laserterapi

☐

LED-ljusterapi

☐

Magnet/magnetfältterapi

☐

Massage

☐

Naprapati

☐

Osteopati

☐

Stretching

☐

Terapeutiskt ultraljud

☐

Vattentrask

☐

Inget av dessa

☐

Annat _____

Muskelskada

☐

Akupunktur

☐

Elektroterapi ex TENS

☐

Kiropraktik

☐

Laserterapi

☐

LED-ljusterapi

☐

Magnet/magnetfältterapi

☐

Massage

☐

Naprapati

☐

Osteopati

☐

Stretching

- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vattentrask
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Skelettskada

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi ex TENS
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Laserterapi
- ☐ LED-ljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vattentrask
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Ligamentskada

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi ex TENS
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Laserterapi
- ☐ LED-ljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vattentrask
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Ledinflammation

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi ex TENS
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Laserterapi
- ☐ LED-ljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vattentrask
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Nervskada

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi ex TENS
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Laserterapi
- ☐ LED-ljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vattentrask
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

Ryggproblem

- ☐ Akupunktur
- ☐ Elektroterapi ex TENS
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Laserterapi

- ☐ LED-ljusterapi
- ☐ Magnet/magnetfältterapi
- ☐ Massage
- ☐ Naprapati
- ☐ Osteopati
- ☐ Stretching
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vattentrask
- ☐ Inget av dessa
- ☐ Annat _____

**15. Träffar du patienter som fått en rekommendation av en KAVM-terapeut att upp-
söka veterinär?**

- ☐ Händer aldrig
- ☐ <5 gånger per år
- ☐ 6-20 gånger per år
- ☐ 21-40 gånger per år
- ☐ >40 gånger per år

16. Remitterar du dina patienter till en KAVM-terapeut?

- ☐ Aldrig gjort
- ☐ Ja - i så fall hur ofta och till vilken yrkeskategori? _____

17. Har du någon uppfattning om utbildningsnivå hos dem/den du remitterar till?

- ☐ Nej
- ☐ Ja _____

**18. Om du remitterar patienter till KAVM-terapeuter, på vilket sätt följer du upp be-
handlingen av patienten?**

- ☐ Bokar in ett återbesök till mig eller annan veterinärkollega
- ☐ Kontakt med terapeuten som utfört behandlingen
- ☐ Följer inte upp behandlingen
- ☐ Annat _____

**19. På vilket sätt tycker du att behandling av djur med KAVM borde regleras för att
öka djurskyddet och undvika eventuella felbehandlingar?**

Fler alternativ kan väljas

- ☐ Det är bra som det är, inget behöver ändras.
- ☐ Undersökning av veterinär borde krävas före KAVM-behandling.

- ☐ KAVM-terapeuten borde vara skyldig att hänvisa till veterinär vid behov .
- ☐ Veterinär borde vara skyldig att remittera till KAVM-terapeut vid behov
- ☐ Krav på journalsystem borde införas, för att öka säkerheten för patienten samt enklare kunna följa en patient.
- ☐ Utbildning inom KAVM borde obligatoriskt innefatta en grundutbildning inom medicinska baskunskaper hos djur.
- ☐ Skyddad yrkestitel för KAVM-terapeuterna.
- ☐ Eget förslag _____

Tack för din medverkan i enkäten! Är det något du känner att du ej fick fram genom dina svar eller något annat du vill ta upp får du gärna skriva det här!

Vill du ta del av arbetet när det är klart, skriv din mejladress nedan. Mejladressen kommer ej att kopplas till dina svar, alla svar är anonyma.

Bilaga 3 - Enkätfrågor till terapeuter

Vi heter Karin Gilberg och Lisa Sohlberg och går sista terminen på veterinärprogrammet i Uppsala. Vi gör våra examensarbeten om komplementära och alternativa veterinärmedicinska (KAVM) behandlingsmetoder på djur, dvs metoder som används utanför den etablerade hälso- och sjukvården för friskvård och/eller rehabilitering. Syftet med denna enkät är att kartlägga vilka KAVM-metoder som används på djur, något som det idag saknas kunskap om. Resultatet kan öka kunskapen om hur vanliga metoderna är, vad de används för och varför. Detta kan i förlängningen bidra till en bättre djurvälstånd och ytterligare forskning om de vanligaste metoderna. Vi skulle bli väldigt tacksamma om du har möjlighet att svara på vår enkät. Enkäten innehåller 16 frågor och tar cirka 10 minuter att svara på.

Vid frågor är ni välkomna att kontakta oss på:
kagg0001@stud.slu.se
laso0003@stud.slu.se

Upplever du problem med Netigate, enkätverktyget, prova uppdatera din webbläsare till senaste versionen.

1. Kön

- ☐ Kvinna
- ☐ Man
- ☐ Icke binär
- ☐ Vill ej ange

2. Ålder

- ☐ Yngre än 18 år
- ☐ 18-23 år
- ☐ 24-35 år
- ☐ 36-50 år
- ☐ 51-64 år
- ☐ Äldre än 65 år

3. Var bor du någonstans?

- ☐ Norrland
- ☐ Svealand
- ☐ Götaland

4. Är du främst yrkesverksam i en stad eller på landsbygden?

- ☐ Stad
- ☐ Landsbygd

5. Vilka patienter behandlar du?

	Ofta (flera gånger i veckan)	Ibland	Sällan	Aldrig
Människor	☐	☐	☐	☐
Hästar	☐	☐	☐	☐
Hundar	☐	☐	☐	☐
Katter	☐	☐	☐	☐
Andra djur	☐	☐	☐	☐

6. Vilken/vilka KAVM-metod utövar du på djur? (KAVM = komplementär och alternativ veterinärmedicin). Flera alternativ kan väljas.

- ☐ Akupressur
- ☐ Akupunktur
- ☐ Antroposofisk medicin
- ☐ Aromaterapi
- ☐ Auriculoterapi
- ☐ Aquaterapi/hydroterapi
- ☐ Bio Harmony
- ☐ Bioresonnasterapi
- ☐ Kiropraktik
- ☐ Kolloidalt silver
- ☐ Kraniosakral terapi
- ☐ Kristallterapi
- ☐ Distanshealing
- ☐ DMSO
- ☐ Elektroterapi (NMES, TENS)
- ☐ Guldinjektion
- ☐ Healing
- ☐ Örtmedicin
- ☐ Homeopati
- ☐ Vattenterapi
- ☐ Infraljud
- ☐ Jonterapi
- ☐ Jontofores
- ☐ Irisdiagnostik
- ☐ Kinesiologi
- ☐ Laserterapi
- ☐ LED-ljusterapi
- ☐ Hirudoterapi (blodiglar)
- ☐ Ljusterapi
- ☐ Liniment

- ☐ Magnetterapi
- ☐ Manipulation
- ☐ Massage
- ☐ Mesoterapi
- ☐ Mobilisering
- ☐ Moxibustion
- ☐ Lerbehandling
- ☐ Myofascial release
- ☐ Naprapati
- ☐ Neuralterapi
- ☐ Osteopati
- ☐ Reflexologi
- ☐ Stötvågsbehandling
- ☐ Ljudbehandling
- ☐ Stretching
- ☐ Simning
- ☐ Terapeutisk träning
- ☐ Traditionell kinesisk medicin
- ☐ Triggerpunktsterapi
- ☐ Terapeutiskt ultraljud
- ☐ Vacuumterapi
- ☐ Vibrationsterapi
- ☐ Vitamin- och mineralterapi
- ☐ Vattentrask
- ☐ Zonterapi
- ☐ Annat _____

7. Är behandling av djur din huvudsakliga inkomstkälla?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

8. Har du någon utbildning i metoden? Flera alternativ kan väljas.

- ☐ Enstaka kurser hos privat aktör
- ☐ Sammanhållen utbildning hos privat aktör
- ☐ Enstaka kurser på högskola
- ☐ Sammanhållen utbildning på högskola
- ☐ Har ingen utbildning utan har lärt mig själv
- ☐ Har ingen utbildning utan har lärt mig av en bekant
- ☐ Annat

9. Är din utbildning pågående eller avslutad?

- ☐ Pågående
☐ Avslutad

10. Var har du utbildat dig?

- ☐ I Sverige
☐ Utomlands
☐ Om du vill, berätta gärna: _____

11. Hur länge har du praktiserat ovanstående metoder? Om du utövar flera metoder, svara enbart för den du utövat längst.

- ☐ Mindre än 5 år
☐ 6-10 år
☐ 11-30 år
☐ Mer än 30 år

12. Hur får/rekryterar du dina patienter?

- ☐ Via veterinär
☐ Via andra KAVM-terapeuter
☐ Direkt via djurägaren

13. Hur sker det eventuella samarbetet med veterinärer?

- ☐ Har inget samarbete
☐ Remitterar/rekommenderar vid behov mina patienter till veterinär
☐ Får remisser/rekommendationer från veterinärer vid behov

14. På vilket sätt följer du upp behandlingen av en patient du hänvisat till veterinär?

- ☐ Bokar in ett återbesök till mig eller icke-veterinär kollega
☐ Kontakt med veterinären som utfört behandlingen
☐ Följer inte upp behandlingen
☐ Annat _____

15. Hur ställer du dig till följande påståenden?

	Instämmer helt	Instämmer del- vis	Varken eller	Instämmer inte helt	Instämmer inte alls
Det finns vetenskapliga bevis för att min(a) metod(er) fungerar på djur	☐	☐	☐	☐	☐
Det finns ej vetenskapliga bevis för att min(a) metod(er) fungerar på djur	☐	☐	☐	☐	☐

men beprövad
erfarenhet visar
att det fungerar
Det finns veten-
skapliga bevis
för att min(a)
metod(er) fun-
gerar på männi-
ska, och därför
borde det också
fungera på djur
Jag ser sällan bi-
verkningar orsa-
kade av min(a)
metod(er)
Jag informerar
djurägaren/pati-
enten om risken
för eventuella
biverkningar av
min(a) me-
tod(er)

☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐
☐

**16. På vilket sätt tycker du att behandling av djur utförd av KAVM-terapeut borde regleras? Flera alterna-
tiv kan väljas.**

- ☐ Det är bra som det är, inget behöver ändras.
- ☐ Undersökning av veterinär borde krävas före KAVM-behandling
- ☐ Jag som KAVM-terapeut borde vara skyldig att hänvisa till veterinär vid behov
- ☐ Veterinären borde vara skyldig att remittera till KAVM-terapeut vid behov
- ☐ Krav på journalsystem för KAVM-terapeuter borde införas, för att öka säkerheten för patienten samt att enklare kunna följa en patient
- ☐ Utbildning inom KAVM ska obligatoriskt innefatta en grundutbildning inom medicinska bas-kunskaper hos djur
- ☐ Skyddad yrkestitel för KAVM-terapeuterna
- ☐ Eget förslag _____

6.

Tack för din medverkan i enkäten! Är det något du känner att du ej fick fram genom dina svar eller något annat du vill ta upp får du gärna skriva det här!

Vill du ta del av arbetet när det är klart, skriv din mejladress nedan. Mejladressen kommer ej att kopplas till dina svar, alla svar är anonyma.

Tack för din medverkan!